

Projekt

Wersja 24.07.2015 r.

**Wieloletni program współpracy rozwojowej
na lata 2016-2020**

Spis treści

I.	Wstęp	3
II.	Wymiar globalny.....	5
III.	Cele i priorytety polskiej współpracy rozwojowej.....	8
IV.	Priorytety tematyczne w krajach priorytetowych.....	12
V.	Pomoc humanitarna	30
VI.	Edukacja globalna.....	32
VII.	Wolontariat polska pomoc	33
VIII.	Partnerzy dwustronnej współpracy rozwojowej.....	34
IX.	Współpraca z UE, ONZ, OBWE, bankami rozwoju i OECD	36
X.	Współpraca z sektorem prywatnym.....	42
XI.	Ewaluacja i monitoring	43
XII.	Działania informacyjne i promocyjne.....	44
XIII.	Zasady współpracy rozwojowej.....	44
XIV.	Formy współpracy rozwojowej	47

I. Wstęp

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 16 września 2011 r.¹ o współpracy rozwojowej współpraca rozwojowa realizowana jest na podstawie Wieloletniego programu współpracy rozwojowej. Ustawa określa współpracę rozwojową jako ogół działań podejmowanych przez organy administracji rządowej w celu udzielania państwom rozwijającym się i ich społeczeństwom pomocy rozwojowej, pomocy humanitarnej oraz realizację działań w zakresie edukacji globalnej na rzecz podniesienia świadomości i zrozumienia problemów i współzależności globalnych.

Polska współpraca rozwojowa realizowana jest zgodnie z zasadami przestrzegania praw człowieka, rządów prawa i dobrego rządzenia, które gwarantują uwolnienie odpowiedniego potencjału społecznego oraz zapewniają trwałość rezultatów procesu zrównoważonego rozwoju.

Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2016-2020 jest dokumentem rządowym, obejmującym całość Oficjalnej Pomocy Rozwojowej (ang. Official Development Assistance, ODA) i stanowi kontynuację Wieloletniego programu współpracy rozwojowej na lata 2012-2015. W nowym Programie uwzględniono wyzwania stojące przed polskim systemem współpracy rozwojowej dotyczące zarówno zmian zachodzących w skali światowej (kończy się realizacja Milenijnych Celów Rozwoju², trwa dyskusja nad agendą po 2015 r.), jak i regionalnej (potrzeba przyspieszenia transformacji w krajach Partnerstwa Wschodniego, sytuacja na Ukrainie). Celem zaproponowanych w Programie zmian jest dalsze wzmocnienie skuteczności i efektywności polskiej współpracy rozwojowej.

Program precyzuje cele, obszary tematyczne i geograficzne polskiej współpracy rozwojowej oraz określa jej podstawowe zasady i formy udzielania pomocy za pośrednictwem instrumentów współpracy dwustronnej i wielostronnej. Program został opracowany z uwzględnieniem analiz dokumentów strategicznych, potrzeb i kierunków rozwoju krajów partnerskich oraz wyników konsultacji z przedstawicielami krajów partnerskich. Przy opracowaniu Programu wykorzystano zarówno doświadczenia wynikające z wdrażania Wieloletniego programu na lata 2012-2015, planów rocznych, jak również doświadczenia interesariuszy polskiej współpracy rozwojowej, tj. przedstawicieli organów administracji rządowej i innych instytucji administracji centralnej, partnerów społecznych, czy sektora prywatnego. Program uwzględnia ponadto w swoich założeniach wnioski z prac Rady Programowej Współpracy Rozwojowej³ oraz inicjatywy Unii Europejskiej i innych międzynarodowych donatorów aktywnych w krajach priorytetowych polskiej pomocy.

¹ Dz. U. 2011 nr 234 poz. 1386 z późn. zm.

² Milenijne Cele Rozwoju (ang. MDGs, Millennium Development Goals)

³ Na mocy ustawy o współpracy rozwojowej, przy Ministrze Spraw Zagranicznych ustanowiona została Rada Programowa Współpracy Rozwojowej. Rada jest organem opiniodawczo-doradczym. Do jej zadań należy w szczególności: przedstawianie propozycji dotyczących priorytetów geograficznych i tematycznych współpracy rozwojowej, opiniowanie projektów programu wieloletniego współpracy rozwojowej i planów rocznych,

Program opisuje działania na rzecz państw będących na liście beneficjentów oficjalnej pomocy rozwojowej Komitetu Pomocy Rozwojowej Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (DAC OECD). Ujęcie celów i priorytetów współpracy rozwojowej w perspektywie średniookresowej ma służyć zwiększaniu skuteczności i koncentracji polskiej pomocy, co jest zgodne, m.in., z zaleceniami OECD i dokumentami UE (m.in. „Agenda for Change”, Globalne Partnerstwo na rzecz Skuteczności Współpracy Rozwojowej). W Programie wieloletnim na lata 2016-2020, w porównaniu do poprzedniego wieloletniego programu, ograniczona została liczba krajów priorytetowych oraz priorytetów tematycznych. Uwzględniono przy tym przewagę komparatywne Polski.

W Programie znajduje się odniesienie do umiejscowienia polskiej współpracy rozwojowej w ramach UE oraz do wielostronnego wymiaru współpracy, w tym obecności Polski w międzynarodowych agendach. Program bierze również pod uwagę wspólne programowanie UE.

Program obejmuje okres pięciu lat i będzie podlegał jednemu śródkresowemu przeglądowi. Na podstawie Programu Ministerstwo Spraw Zagranicznych opracowywać będzie plany roczne. Program może ulegać modyfikacjom wynikającym w szczególności ze zmiany sytuacji społeczno-politycznej w danym kraju/regionie, przyjęciem nowych rozwiązań legislacyjnych, rozwojem współpracy w ramach Unii Europejskiej, a także w wyniku analizy wniosków przeglądu śródkresowego. Modyfikacja Programu wymaga akceptacji Rady Ministrów.

Działania w ramach Programu będą finansowane ze środków rezerwy celowej budżetu państwa przeznaczonych na współpracę rozwojową, ze środków MSZ oraz ze środków innych organów administracji rządowej świadczących współpracę rozwojową.

II. Wymiar globalny

1. Zmieniający się świat

Dzięki działaniom podjętym w ramach współpracy na rzecz rozwoju, poczyniono znaczne postępy w dążeniu do wyeliminowania skrajnego ubóstwa i głodu na świecie. W skali globalnej, już w 2010 r. spełniony został jeden z podstawowych Milenijnych Celów Rozwoju, dotyczący zmniejszenia liczby ludności żyjącej w skrajnym ubóstwie (MDG 1). Niestety, w niektórych regionach świata MDG 1 nie zostanie zrealizowany. W wartościach bezwzględnych liczba ludności żyjącej w skrajnym ubóstwie w momencie zrealizowania MDG 1 nadal wynosiła 1,2 miliarda, a około 842 miliony ludzi nadal doświadcza głodu lub niedożywienia. Problem ten dotyczy przede wszystkim krajów Afryki Subsaharyjskiej.

Kryzys finansowy na świecie spowodował zmianę w sposobie myślenia o działaniach na rzecz rozwoju. Obok wysokości udzielanej pomocy, równie ważna jest jej jakość i skuteczność wykorzystania środków oraz osiągnięte rezultaty. Spójność polityki na rzecz rozwoju jest istotnym narzędziem podnoszenia skuteczności i trwałości rezultatów współpracy rozwojowej i przyczynia się do osiągnięcia celów rozwojowych.

Oficjalna Pomoc Rozwojowa będzie miała nadal kluczowe znaczenie dla rozwoju krajów najsłabiej rozwiniętych (ang. Least developed countries, LDCs). ODA stanowi w wielu miejscach na świecie istotną część budżetów państw rozwijających się i jest kluczowa z punktu widzenia zapewnienia podstawowych usług (np. funkcjonowania sektorów takich jak edukacja czy ochrona zdrowia).

Poza ODA, coraz istotniejszymi źródłami rozwoju stają się środki finansowe niezaliczane do pomocy rozwojowej. Są to oficjalne transfery finansowe do krajów rozwijających się o elemencie grantu poniżej 25%, środki pochodzące ze źródeł prywatnych kierowane głównie do krajów o średnim dochodzie (ang. middle-income countries, MICs) w formie zagranicznych inwestycji bezpośrednich (ang. Foreign Direct Investments, FDIs), fundusze powiernicze pozwalające na inwestycje kapitałowe w sektor prywatny, przekazy od pracowników migrujących, środki z fundacji prywatnych i korporacji.

Za coraz istotniejszy sposób pobudzania rozwoju uznaje się obecnie mobilizację własnych, publicznych zasobów finansowych krajów rozwijających się. Zgodnie z szacunkami międzynarodowych instytucji finansowych oraz koncepcją określania polityki rozwojowej suwerennie przez każde państwo, to w polityce rozwojowej oraz systemach finansowych i gospodarkach samych państw rozwijających się leży największy potencjał do generowania rozwoju. Odpowiedzialność państw donatorów skupiać się będzie w coraz większym stopniu na współtworzeniu sprzyjających warunków (w polityce handlowej, w tworzeniu systemu monitoringu przepływu kapitału, w przekazywaniu doświadczeń budowy wydajnych systemów podatkowych, w walce z korupcją, unikaniem opodatkowania i praniem pieniędzy) pozwalających państwom rozwijającym się na budowę efektywnych instytucji, systemów podatkowych i na zapobieganie nielegalnemu wypływowi środków.

Ludność najbardziej dotknięta problemem biedy zamieszkuje MICs. Kraje te często są jednocześnie biorcami i dawcami pomocy rozwojowej. Są to państwa, które osiągnęły znaczną pozycję w świecie w kontekście postępu politycznego, gospodarczego i intelektualnego. Kreują one modele rozwoju, które stają się wzorem dla krajów rozwijających się. W związku z tym, gospodarki wschodzące powinny starać się wspierać ubogie państwa w dążeniach do realizacji uzgodnionych na forum międzynarodowym celów związanych z realizacją przyszłej agendy post-2015, w tym przez udzielanie ODA. Z drugiej strony państwa wysoko rozwinięte, w tym Polska powinny dążyć do utrzymania wsparcia na rzecz tych krajów, by zapewnić im dostęp do wiedzy i środków niezbędnych do kontynuacji reform i niwelowania różnic w poziomach rozwoju.

Wydarzenia w bliskim sąsiedztwie Unii Europejskiej pokazują, jak ważne jest dalsze zaangażowanie społeczności międzynarodowej, w tym Polski, na rzecz zapewnienia stabilności oraz powodzenia transformacji w państwach sąsiadujących z UE. W szczególności kraje, które podpisały Umowy Stowarzyszeniowe z UE, przewidujące utworzenie pogłębionych i całościowych stref wolnego handlu, będą wymagały wsparcia w przeprowadzeniu kluczowych reform i w zbliżeniu do standardów europejskich. Uwarunkowania geopolityczne, a także wspólnota doświadczeń z państwami objętymi inicjatywą Partnerstwa Wschodniego powodują, że zajmują one szczególne miejsce w polskiej współpracy rozwojowej. Działając na forum UE, Polska będzie dążyć do pogłębiania relacji politycznych i gospodarczych z najbliższymi sąsiadami UE.

Z powodu postępujących zmian klimatu czy zmieniających się warunków geopolitycznych, przewiduje się, że społeczność międzynarodowa będzie musiała się zmierzyć z kryzysami humanitarnymi spowodowanymi przez naturę lub człowieka, dotykającymi coraz większą liczbę ludności. W latach 1992-2012 w wyniku katastrof na świecie śmierć poniosło 1,3 miliona osób. Prawie 4,5 miliarda zostało dotkniętych ich skutkami, a straty ekonomiczne sięgnęły 2 bilionów dolarów amerykańskich. Wśród najbardziej dotkniętych katastrofami regionów świata znalazły się przede wszystkim kraje rozwijające się, o najmniejszym potencjale radzenia sobie ze skutkami klęsk żywiołowych i katastrof spowodowanych działalnością człowieka⁴. Straty spowodowane przez kryzysy ograniczają możliwości rozwoju krajów rozwijających się. Polska będzie aktywnie uczestniczyć w działaniach mających na celu niwelowanie przyczyn i skutków katastrof i kryzysów oraz dążyć do wzmocnienia zdolności państw partnerskich do radzenia sobie z nimi.

2. Agenda post 2015

Współpraca rozwojowa w latach 2016-2020 będzie realizowana zgodnie z nową, globalną agendą rozwojową, przyjętą na lata 2015-2030 podczas Szczytu Szefów państw i rządów w Nowym Jorku we wrześniu 2015 r. Podejmowane działania będą służyły realizacji Celów

⁴ Zgodnie z danymi zebranymi przez UNISDR, kraje najbardziej dotknięte katastrofami to Haiti, Indonezja, Mjanma (pod kątem liczby ofiar) oraz Chiny, Indie i Bangladesz (pod kątem liczby ludności dotkniętej skutkami kataklizmów)

Zrównoważonego Rozwoju (ang. Sustainable Development Goals, SDGs), mających stanowić kontynuację i rozwinięcie Milenijnych Celów Rozwoju (ang. MDGs), których okres obowiązywania zakończy się w 2015 r. SDGs dotyczyć będą również krajów wysoko rozwiniętych. Przyszłe Cele Zrównoważonego Rozwoju mają uwzględniać wymiar ekonomiczny, społeczny i środowiskowy zrównoważonego rozwoju, tj. eliminację ubóstwa, zapewnienie trwałości środowiska naturalnego oraz zapewnienie zrównoważonej konsumpcji i produkcji. Będą miały wielowymiarowy, uniwersalny i globalny charakter, co oznacza, że będą dotyczyły niemal wszystkich obszarów życia i wszystkich krajów. Program transformacji międzynarodowej agendy rozwojowej jest kontynuacją procesu zapoczątkowanego na Konferencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Zrównoważonego Rozwoju w Rio de Janeiro w czerwcu 2012 r. (Rio+20) i przyjętego tam dokumentu „The Future we Want”⁵. Polska bierze udział w pracach nad nową Agendą rozwojową po 2015 r.

Polskie zobowiązania finansowe na rzecz współpracy rozwojowej w latach 2016-2020 będą odzwierciedlały wyniki negocjacji Trzeciej Międzynarodowej Konferencji na rzecz finansowania rozwoju w Addis Abebie⁶. Zgodnie z przyjętym w dniu 10 lipca 2015 roku stanowiskiem rządu RP, Polska będzie dążyć do zwiększenia oficjalnej pomocy rozwojowej do poziomu 0,33% DNB na ODA do 2030 r.

⁵ dok. A/RES/66/288

⁶ 13 - 16 lipca 2015 r.

III. Cele i priorytety polskiej współpracy rozwojowej

1. Nadrzędne cele polskiej współpracy rozwojowej

Nadrzędnym celem polskiej współpracy rozwojowej jest wspieranie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego krajów rozwijających się i ich społeczeństw, podejmowanie działań zmierzających do redukcji ubóstwa, poprawy stanu zdrowia ludności, podnoszenie poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych ludności, wsparcie procesów demokratyzacyjnych i reform państwa, budowa nowoczesnych instytucji państwowych, promocja praw człowieka oraz wsparcie społeczeństwa obywatelskiego.

Polska współpraca rozwojowa jest częścią polskiej polityki zagranicznej, wpisuje się w unijną i globalną politykę rozwojową, w tym wsparcie realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju (SDGs). Polska współpraca rozwojowa przyczynia się ponadto do poszerzenia wiedzy o współzależnościach globalnych między światem wysoko rozwiniętym i rozwijającym się wśród polskich obywateli.

2. Priorytety tematyczne

Priorytety tematyczne polskiej współpracy rozwojowej stanowią odpowiedź na potrzeby rozwojowe krajów priorytetowych. Wybór priorytetów tematycznych dokonany został przy zachowaniu spójności z narodowymi i sektorowymi strategiami rozwoju tych państw. Planowane działania wpisują się w wysiłki społeczności międzynarodowej w zakresie dalszej redukcji ubóstwa na świecie oraz zapewnienia inkluzyjnego i zrównoważonego rozwoju, opartego na poszanowaniu zasad demokracji, praw człowieka i dobrego rządzenia. Przy wyborze uwzględniono również doświadczenia z realizacji Wieloletniego programu współpracy rozwojowej w latach 2012-2015 oraz podziału pracy z innymi międzynarodowymi donatorami. Priorytetowe obszary tematyczne to dziedziny, które dzięki dotychczasowemu zaangażowaniu polskiej współpracy rozwojowej stały się specjalizacją i uznaną marką polskiej aktywności na świecie. Przekazując wsparcie, Polska korzystać będzie z przewag komparatywnych wynikających z polskich doświadczeń oraz wiedzy, zdolności i umiejętności interesariuszy polskiej współpracy rozwojowej.

W priorytety tematyczne będą wpisywały się działania z zakresu współpracy rozwojowej realizowane przez organy administracji rządowej ze środków, których są dysponentami. Zgodnie z art. 8 ustawy o współpracy rozwojowej⁷ organ jest obowiązany do uzgodnienia założeń wydatkowanych tych środków z ministrem właściwym do spraw zagranicznych. Minister właściwy do spraw finansów publicznych realizuje zadania z zakresu pomocy rozwojowej po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw zagranicznych (zgodnie z art. 9 ustawy o współpracy rozwojowej).

⁷ Dz.U. 2011 nr 234 poz. 1386 z późn. zm.

Polska współpraca rozwojowa koncentrować się będzie na wspieraniu następujących priorytetów tematycznych:

- **dobre rządy** – w szczególności rozwój regionalny, w tym wzmocnienie samorządu, decentralizacja; sektor bezpieczeństwa publicznego i ochrony ludności; wzmocnienie kompetencji i zdolności administracji publicznej; wzmocnienie rządów prawa i zwalczanie korupcji; zbliżenie prawa i instytucji do standardów UE i innych standardów międzynarodowych; dostęp do rzetelnej i obiektywnej informacji; niezależność mediów;
- **demokracja i prawa człowieka** – w szczególności demokratyczny proces wyborczy; prawa człowieka i swobody obywatelskie; wzmocnienie organizacji społeczeństwa obywatelskiego, dialog obywatelski;
- **kapitał ludzki** – w szczególności poprawa jakości opieki zdrowotnej; edukacja włączająca i powszechny dostęp do edukacji na wysokim poziomie; edukacja obywatelska; integracja społeczna osób z grup zagrożonych wykluczeniem;
- **przedsiębiorczość i sektor prywatny** – w szczególności konkurencyjność i innowacyjność mikro i małych przedsiębiorstw; ekonomia społeczna; przedsiębiorczość, szczególnie kobiet i młodzieży; kształcenie i szkolenie zawodowe;
- **zrównoważone rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich** – w szczególności bezpieczeństwo żywnościowe; wydajność i konkurencyjność produkcji rolnej; dostęp do rynków zbytu; wykorzystanie nowoczesnych technologii w rolnictwie; modernizacja infrastruktury lokalnej;
- **ochrona środowiska** – w szczególności odnawialne źródła energii; efektywność energetyczna; zarządzanie gospodarką wodną; gospodarka odpadami; zapobieganie skutkom klęsk żywiołowych i katastrof wynikających z działalności ludzkiej; promocja zrównoważonego rozwoju; przeciwdziałanie zmianom klimatu i ich skutkom; ochrona zasobów naturalnych;

Zadania wpisujące się w priorytet tematyczny demokracja i prawa człowieka oraz dobre rządy będą zlecane między innymi Fundacji Solidarności Międzynarodowej.

3. Priorytety geograficzne

Działania polskiej współpracy rozwojowej w latach 2016-2020 będą skoncentrowane na mniejszej liczbie priorytetów geograficznych i tematycznych w porównaniu z Wieloletnim programem współpracy rozwojowej na lata 2012-2015. Zakładanym efektem koncentracji wsparcia będzie uzyskanie większej, niż dotychczas skuteczności i siły oddziaływania polskiej współpracy rozwojowej w ramach posiadanych zasobów finansowych i organizacyjnych.

Wybór nowych priorytetów geograficznych został oparty na pięciu kryteriach (potrzeby rozwojowe, wdrażanie współpracy rozwojowej, współpraca dwustronna, spójność

z działaniami UE i bezpieczeństwo), w ramach których dokonano analizy sytuacji i potrzeb rozwojowych poszczególnych krajów, ewaluacji oraz oceny doświadczeń i wniosków z realizacji dotychczasowego programu wieloletniego. Zwrócono ponadto uwagę na potrzebę zapewnienia większej koordynacji i spójności polskiej pomocy z działaniami społeczności międzynarodowych donatorów, jak i wspólnego programowania UE. W kontekście współpracy dwustronnej oceniono stan obecnych stosunków politycznych i gospodarczych oraz perspektywy ich rozwoju w czasie obowiązywania Programu.

W Wieloletnim programie współpracy rozwojowej na lata 2016-2020, priorytetowymi krajami będzie łącznie dziesięć krajów, tj. cztery kraje w Partnerstwie Wschodnim:

- **Białoruś,**
- **Gruzja,**
- **Mołdawia,**
- **Ukraina,**

oraz sześć krajów w Afryce, Azji i na Bliskim Wschodzie:

- **Etiopia,**
- **Kenia,**
- **Mjanma,**
- **Palestyna,**
- **Senegal,**
- **Tanzania.**

W przypadku Afganistanu i Tunezji, które były krajami priorytetowymi w Wieloletnim programie współpracy rozwojowej na lata 2012-2015, zastosowany zostanie mechanizm przejściowy. Jego celem będzie stopniowe wygaszanie dotychczasowych działań w perspektywie maksymalnie dwóch lat, tj. do końca 2017 r. Mechanizm ten pozwoli na wypełnienie przez Polskę podjętych wcześniej zobowiązań.

W stosunku do pozostałych krajów biorców pomocy ODA, znajdujących się na liście Komitetu Pomocy Rozwojowej (DAC) OECD – w tym krajów, które przestały być krajami priorytetowymi - polska pomoc będzie mogła być udzielana m.in. za pośrednictwem polskich placówek zagranicznych, Fundacji Solidarności Międzynarodowej lub poprzez wpłaty do międzynarodowych organizacji, agend wyspecjalizowanych systemu NZ oraz na rzecz międzynarodowych funduszy celowych.

Na dwustronną współpracę rozwojową z państwami innymi niż priorytetowe przeznaczone zostanie co roku nie więcej niż 10% środków z rezerwy celowej w dyspozycji MSZ.

4. Zagadnienia przekrojowe

Przy realizacji programów, projektów i działań rozwojowych polskiej współpracy rozwojowej, poniższe zagadnienia będą uwzględniane przekrojowo na wszystkich etapach planowania i wdrażania projektu. Oznacza to, że przy opracowaniu koncepcji projektu należy wziąć pod uwagę **poszanowanie praw człowieka**, zasady **dobrego rządzenia**, **równość płci** wśród osób, na które projekt będzie oddziaływał, oraz wpływ na **środowisko przyrodnicze i klimat**.

5. Inicjatywy flagowe

Inicjatywy flagowe to przedsięwzięcia współpracy rozwojowej, które realizowane są cyklicznie bądź mają charakter trwały, dzięki czemu zapewniają wieloletnią obecność polskiej pomocy w wybranych obszarach. Programy te realizują cele priorytetowe polskiej współpracy rozwojowej, przede wszystkim w zakresie dobrego rządzenia i rozwoju kapitału ludzkiego. Dzięki wysokiej rozpoznawalności i dobrej ocenie przez partnerów, zapewniają one widoczność działań programu polskiej pomocy i rozpoznawalność Polski, jako rzetelnego i wiarygodnego dawcy pomocy rozwojowej.

- **Akademia Administracji Publicznej Partnerstwa Wschodniego**

Akademia Administracji Publicznej Partnerstwa Wschodniego została powołana podczas polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej. Celem programu jest wzmocnienie administracji publicznej w państwach Partnerstwa Wschodniego przez organizację specjalistycznych szkoleń dla urzędników administracji publicznej. Służy on kształtowaniu w tych krajach profesjonalnej kadry urzędniczej, stanowiącej zaplecze eksperckie niezbędne do wdrażania zasad demokratycznego państwa prawa i nowoczesnej gospodarki.

- **Centrum Informacyjne dla Władz Lokalnych w Mołdawii**

Misją działającego od 2012 r. Centrum jest wsparcie mołdawskich władz lokalnych, organizacji pozarządowych i grup inicjatywnych w działalności na rzecz wzmocnienia demokracji lokalnej, w tym zwłaszcza absorpcji środków pomocowych oraz budowania partnerstw z instytucjami z Polski i innych krajów UE. Podstawą do działalności Centrum Informacyjnego dla Władz Lokalnych w Ialoveni w Mołdawii stanowi *Memorandum of Understanding* podpisane przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego i Budownictwa Mołdawii oraz Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP. Prowadzenie Centrum zostało powierzone Fundacji Solidarności Międzynarodowej.

- **Programy stypendialne**

Program stypendialny im. Stefana Banacha, *Program Stypendialny im. Ignacego Łukasiewicza* i inne programy stypendialne są istotnym instrumentem polskiej polityki zagranicznej. Umożliwiają one zagranicznym studentom zdobycie wykształcenia i umiejętności, które mogą wykorzystać na rzecz poprawy warunków życia w swoich krajach. Dzięki pobytowi w Polsce, osoby te mogą ponadto poznać tutejszą kulturę, język i zwyczaje,

a także nawiązać kontakty, które będą procentowały w ich dalszym życiu zawodowym. Tym samym polityka stypendialna przyczynia się do budowania potencjału społeczno-gospodarczego krajów partnerskich.

IV. Priorytety tematyczne w krajach priorytetowych

Program określa priorytety w ramach działań podejmowanych przez MSZ i partnerów MSZ finansowanych ze środków MSZ oraz z rezerwy celowej budżetu państwa przeznaczonej na współpracę rozwojową. Działania podejmowane przez organy administracji rządowej ze środków, których dysponentem jest MSZ, mogą być podejmowane w sześciu priorytetach tematycznych polskiej współpracy rozwojowej.

Demokracja i prawa człowieka będą mogły być realizowane w wybranych krajach priorytetowych.

1. Kraje Partnerstwa Wschodniego

BIAŁORUŚ

Polska współpraca rozwojowa na rzecz Białorusi koncentrować się będzie na wspieraniu: kapitału ludzkiego, dobrego rządzenia oraz przedsiębiorczości i sektora prywatnego.

1) Kapitał ludzki

Dla realizacji celu *Poprawy integracji społecznej osób z grup zagrożonych wykluczeniem* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- lepszy dostęp do usług społecznych osób z grup zagrożonych wykluczeniem;
- zwiększona integracja społeczna osób z grup zagrożonych wykluczeniem;
- poprawa funkcjonowania ośrodków dla osób z grup zagrożonych wykluczeniem.

Przed Białorusią stoją wyzwania natury społecznej i gospodarczej dotyczące integracji osób należących do grup zagrożonych wykluczeniem. Jednym z celów polityki socjalnej rządu Białorusi jest redukcja biedy wśród grup szczególnie wrażliwych, jak np. osób niepełnosprawnych, samotnych rodziców czy osób w podeszłym wieku. Osoby należące do grup zagrożonych wykluczeniem napotykają trudności w dostępie do edukacji i rynku pracy. Poziom zatrudnienia wśród osób niepełnosprawnych pozostaje bardzo niski, a osoby niezatrudnione są objęte ograniczoną opieką. Wsparcia wymaga również budowanie świadomości na temat równości szans oraz praw i potrzeb osób z grup zagrożonych wykluczeniem. Należy dążyć do stworzenia osobom zagrożonym wykluczeniem możliwości aktywnego udziału w życiu gospodarczym i społecznym kraju.

2) Dobre rządzenie

Do realizacji celów *Dostęp społeczeństwa do rzetelnej i obiektywnej informacji oraz rozwój regionalny* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększenie dostępu społeczeństwa do rzetelnej i obiektywnej informacji;
- wsparcie rozwoju regionalnego;

Spółeczeństwo obywatelskie na Białorusi wymaga wsparcia zarówno w zakresie dostępu do informacji, jak i budowania własnej zdolności do uczestniczenia w debacie publicznej i procesach decyzyjnych w państwie. Niezależne media i dziennikarze będą stanowić jedną z docelowych grup współpracy rozwojowej w zakresie budowania społeczeństwa obywatelskiego.

Rozwój regionalny stanowi coraz częściej identyfikowaną potrzebę władz lokalnych. Przy uwzględnieniu lokalnych uwarunkowań w ramach Programu podjęte zostaną działania mające na celu przekazanie doświadczeń z zakresu tworzenia koncepcji rozwoju regionów, przygotowywania planów regionalnych, efektywnego wykorzystania zasobów lokalnych, m.in. przez wsparcie turystyki.

3) Przedsiębiorczość i sektor prywatny

Dla realizacji celów *Wzmocnienia lokalnego sektora prywatnego oraz rozwoju przedsiębiorczości* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich i w małych miastach;
- lepszy dostęp do wysokiej jakości kształcenia i szkolenia zawodowego.

Siedemdziesiąt procent białoruskiej gospodarki jest własnością państwa, a rola sektora prywatnego, zwłaszcza mikro i małych przedsiębiorstw, pozostaje ograniczona. Rolnictwo jest istotną dziedziną gospodarki i handlu, jednak przewiduje się, że jego udział w tworzeniu PKB spadnie do około 5% po 2015 r., co oznacza, że część pracowników będzie musiała szukać zatrudnienia w sektorze pozarolniczym.

Przy uwzględnieniu istniejących obecnie dysproporcji w poziomie rozwoju między stolicą a pozostałymi miejscowościami, należy postrzegać wspieranie lokalnej przedsiębiorczości, w tym mikro i małych przedsiębiorstw, jako istotny instrument wsparcia działań rozwojowych. Środkiem do osiągnięcia tego celu powinny stać się wysiłki na rzecz budowania potencjału technicznego oraz przygotowania wykwalifikowanej siły roboczej, m.in. przez prowadzenie szkoleń zawodowych.

GRUZJA

Polska współpraca rozwojowa na rzecz Gruzji koncentrować się będzie na wspieraniu dobrego rządzenia oraz kapitału ludzkiego.

1) Dobre rządzenie:

Dla realizacji celów *Budowy potencjału administracji publicznej i organizacji społeczeństwa obywatelskiego* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- wzrost zdolności instytucjonalnych administracji publicznej na szczeblu centralnym, regionalnym i lokalnym w zakresie wdrożenia kluczowych reform wynikających z Umowy Stowarzyszeniowej UE – Gruzja, DCFTA oraz innych reform istotnych dla Gruzji;
- wzmocnienie zdolności administracji publicznej w zakresie zapobiegania i reagowania w sytuacji klęsk żywiołowych i katastrof wynikających z działalności ludzkiej.

Wśród planowanych reform wymienić należy profesjonalizację służby cywilnej, zapewniającej szeroko dostępne i przejrzyste usługi na każdym poziomie administracji publicznej, jak również decentralizację władzy publicznej.

Polska sukcesywnie wspiera procesy modernizacyjne zachodzące w administracji Gruzji, w tym zwłaszcza w zakresie wdrażania przez nią Umowy Stowarzyszeniowej z UE. Zgodnie z Agendą Stowarzyszeniową, dialog i współpraca w zakresie samorządności mają dotyczyć wzmacniania stabilności, niezależności i efektywności instytucji gwarantujących demokrację, rządy prawa i poszanowanie praw człowieka przez wdrażanie strategii decentralizacyjnej w zgodzie z „Kartą samorządu lokalnego” Rady Europy oraz reform administracyjnych.

Warunki naturalne i rozwój cywilizacyjny sprawiają, że ludność Gruzji jest w coraz większym stopniu narażona na skutki klęsk żywiołowych i katastrof wynikających z działalności ludzkiej. Zapewnianie bezpiecznych warunków życia jest podstawą rozwoju społecznego i gospodarczego. W związku z przeprowadzoną w 2014 roku restrukturyzacją służb ratowniczych w Gruzji i utworzeniem nowego, jednolitego systemu ratownictwa i ochrony ludności, wzrosły potrzeby związane ze szkoleniem, wyposażeniem i zarządzaniem tymi służbami. Istotną kwestią jest dodatkowo poprawa koordynacji działań ratowniczych i rozwój ratownictwa specjalistycznego. Gruzja jest otwarta na czerpanie z europejskich wzorców w zakresie bezpieczeństwa publicznego, czego przejawem jest udział w programie PPRD-East, mającym na celu zbliżanie krajów Partnerstwa Wschodniego do Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności.

2) Kapitał ludzki

Dla realizacji celów *Poprawy jakości świadczonych usług społecznych oraz wsparcia integracji społecznej osób z grup zagrożonych wykluczeniem* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- lepszy dostęp do usług społecznych osób z grup zagrożonych wykluczeniem;
- lepsza integracja społeczna osób z grup zagrożonych wykluczeniem.

Zgodnie z danymi statystycznymi z 2013 roku, około 37% populacji Gruzji było zagrożone wykluczeniem społecznym bądź biedą. Szczególnego wsparcia wymagają osoby starsze, niepełnosprawni i inne osoby wymagające dodatkowej opieki.

W szczególnie trudnej sytuacji znajdują się ponadto osoby niepełnosprawne, młodzież wiejska i pochodząca z mniejszych miejscowości, a także dzieci w wieku przedszkolnym, pozbawione dostępu do odpowiedniej opieki i programów edukacyjnych.

MOŁDAWIA

Polska współpraca rozwojowa na rzecz Mołdawii koncentrować się będzie na wspieraniu dobrego rządzenia oraz rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich.

1) Dobre rządzenie:

Dla realizacji celu *Budowy potencjału administracji publicznej* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- wzrost zdolności instytucjonalnych administracji publicznej na szczeblu centralnym, regionalnym i lokalnym w zakresie wdrożenia kluczowych reform wynikających z Umowy Stowarzyszeniowej UE – Mołdawia, DCFTA oraz innych reform istotnych dla Mołdawii;
- zwiększenie dostępu mołdawskich mikro i małych przedsiębiorstw do rynków europejskich.

W związku z podpisaniem Umowy Stowarzyszeniowej UE-Mołdawia, mołdawska administracja publiczna podlega reformom zarówno na szczeblu centralnym, jak i samorządowym. Ich podstawowym celem jest zbliżenie Mołdawii do standardów UE w takich obszarach, jak transparentność i wydajność administracji publicznej. Modernizacja i wzmocnienie administracji na szczeblu lokalnym odgrywają kluczową rolę przy realizacji innego celu rządu Mołdawii – wzmocnienia gospodarki na obszarach wiejskich.

Jednym z głównych beneficjentów umowy DCFTA będzie sektor mikro i małych przedsiębiorstw. Obecnie przedsiębiorstwa mołdawskie charakteryzują się niską konkurencyjnością i innowacyjnością. Według szacunków jedynie 5-10% spośród nich jest zdolnych do funkcjonowania na rynku międzynarodowym. Mołdawia potrzebuje także

działań wspierających zwiększenie eksportu do państw UE, między innymi dzięki spełnieniu wymogów i norm unijnych, jak również dzięki zwiększeniu zdolności przedsiębiorstw do konkurencji z producentami z krajów unijnych.

2) Rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich

Dla realizacji celów *Wzmocnienia źródeł dochodów gospodarstw rolnych, poprawy dostępu do infrastruktury i usług na obszarach wiejskich oraz rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- poprawa wydajności i konkurencyjności oraz wzrost dochodów gospodarstw rolnych;
- zwiększony poziom dostępu do odpowiedniej infrastruktury oraz usług w sektorze rolnym;
- zwiększony udział dochodów gospodarstw z działalności pozarolniczej.

Rolnictwo stanowi tradycyjnie ważny dział gospodarki Mołdawii. To największy sektor, który zatrudnia połowę wszystkich pracujących. Wytwarza jedną czwartą całego PKB oraz generuje 2/3 eksportu. Rolnictwo w Mołdawii wymaga nadal modernizacji, zarówno pod względem technologicznym, jak i strukturalnym (m.in. przez przeciwdziałanie rozdrobnieniu sektora rolniczego za pomocą tworzenia grup producenckich i łączenia przedsiębiorstw rolnych). Szczególnej uwagi wymagają działania na rzecz dywersyfikacji rynku pracy na obszarach wiejskich i zahamowania emigracji zarobkowej, m.in. przez działania na rzecz wykorzystania zasobów lokalnych do generowania dochodów z działalności pozarolniczej.

UKRAINA

Polska współpraca rozwojowa na rzecz Ukrainy koncentrować się będzie na wspieraniu dobrego rządzenia, kapitału ludzkiego oraz przedsiębiorczości i sektora prywatnego.

1) Dobre rządzenie:

Dla realizacji celów *Budowy potencjału administracji publicznej i organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz dostępu do rzetelnej i obiektywnej informacji* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- wzrost kompetencji kadry administracji publicznej na szczeblu centralnym, regionalnym i lokalnym w zakresie wdrożenia kluczowych reform wynikających z Umowy Stowarzyszeniowej UE – Ukraina oraz innych reform istotnych dla Ukrainy, zwłaszcza prowadzących do zapewnienia stabilności finansowej państwa;
- rozwój mechanizmów rynkowych i instytucji nadzoru rynkowego
- wzrost zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego na rzecz reform;
- wzmocnienie reformy samorządowej;

- zapobieganie i przeciwdziałanie korupcji;
- wzmocnienie zdolności w zakresie zapobiegania, redukowania ryzyka i reagowania w sytuacjach nadzwyczajnych;
- zwiększenie dostępu społeczeństwa do rzetelnej i obiektywnej informacji.

Powyższe propozycje zgodne są z celami wskazanymi w „Strategii zrównoważonego wzrostu Ukrainy do 2020 r.⁸”, zatwierdzonej w styczniu 2015 r. przez Prezydenta Ukrainy, oraz z Europejską Agendą Reform UE-Ukraina.

Promowanie dobrego rządzenia i rządów prawa leży u podstaw współpracy między UE i Ukrainą, stały się one również priorytetami Agendy Stowarzyszeniowej. Reformy sektora administracji publicznej są istotne nie tylko dla zapewnienia sprawnego funkcjonowania państwa, ale przyczynią się również do redukcji korupcji i zbudowania korzystnego otoczenia dla biznesu i inwestycji. Społeczeństwo obywatelskie ma do odegrania znaczącą rolę w tym obszarze, sprawując społeczny nadzór nad reformami i angażując się we wdrażanie samorządności. Poprawę skuteczności administracji publicznej we wdrażaniu reform i ograniczenie korupcji można osiągnąć, między innymi, przez rozwój kompetencji kadr instytucji publicznych i promowanie dobrych praktyk administracyjnych.

Kolejnym, po profesjonalizacji służby cywilnej, celem reform jest dążenie do przeprowadzenia skutecznej decentralizacji i wzmocnienia samorządności poprzez budowanie lokalnych zdolności do skutecznego i przejrzystego zarządzania z poziomu regionalnego. Zgodnie z Agendą Stowarzyszeniową, współpraca w zakresie samorządności ma dotyczyć budowania stabilności, niezależności i skuteczności instytucji gwarantujących demokrację, rządy prawa i poszanowanie praw człowieka przez wdrażanie strategii decentralizacyjnej w zgodzie z „Kartą samorządu lokalnego” Rady Europy oraz reform administracyjnych.

W marcu 2015 roku, na mocy rozporządzenia Rady Ministrów⁹, ustanowiony został Pełnomocnik Rządu do spraw Wspierania Reform na Ukrainie, którego zadaniem jest, między innymi inicjowanie, koordynowanie oraz monitorowanie, we współpracy z Ministrem Spraw Zagranicznych, działań organów administracji rządowej służących wspieraniu procesu reform na Ukrainie.

Jednym z istotnych obszarów wymagających poprawy zarówno na szczeblu centralnym, jak i na poziomie lokalnym, jest zdolność Ukrainy do zapobiegania i reagowania na klęski żywiołowe i sytuacje nadzwyczajne oraz zarządzanie kryzysowe. Poddawany reformom system ratownictwa i ochrony ludności (od 2014 r. oparty na Państwowej Służbie

⁸ Strategy for Sustainable Development "Ukraine-2020"

⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 marca 2015 r. w sprawie ustanowienia Pełnomocnika Rządu do spraw Wspierania Reform na Ukrainie

Ratowniczej podległej Ministerstwu Spraw Wewnętrznych) wymaga dalszego dostosowania do współczesnych wyzwań bezpieczeństwa cywilnego.

Na skutek rozpoczętych w 2014 roku działań wojennych przeciwko Ukrainie, Państwowa Służba Ratownicza Ukrainy została postawiona przed nowym wyzwaniem udzielania systemowego wsparcia setkom tysięcy uchodźców wewnętrznych.

2) Kapitał ludzki

Dla realizacji celów *Poprawy jakości świadczonych usług społecznych oraz wsparcia integracji społecznej osób przesiedlonych wewnątrznie* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- lepszy dostęp do usług społecznych dla osób przesiedlonych wewnątrznie;
- zwiększona integracja społeczna dla osób przesiedlonych wewnątrznie.

W związku z trwającymi na terenie Ukrainy działaniami wojennymi, kraj ten boryka się z narastającym problemem uchodźców wewnętrznych (IDPs). Zgodnie z danymi władz ukraińskich oraz UNHCR, szacuje się, że od rozpoczęcia konfliktu około 20 tysięcy osób opuściło Krym, a ponad 1,3 mln obywateli opuściło wschodnie obwody Ukrainy. Uchodźcy są obecni na całym terytorium kraju. Zgodnie z danymi UNOCHA uciekinierzy z Krymu znaleźli schronienie w zachodnich obwodach Ukrainy, pozostała część IDPs przebywa na wschodzie kraju. Szacuje się, że tylko 30-40 tysięcy osób znalazło schronienie w ośrodkach przyjęcia uchodźców. Zgodnie z dostępnymi danymi, ponad 13% spośród ukraińskich uchodźców wewnętrznych to dzieci, 4,2% to osoby niepełnosprawne.

Oprócz doraźnej pomocy humanitarnej, zapewnienia warunków do życia i dostępu do podstawowych usług, trwała poprawa sytuacji IDPs wymagała będzie zapewnienia odpowiednio ukierunkowanych rozwiązań oraz efektywnych powiązań pomiędzy pomocą krótko a długoterminową. Wsparcia wymaga proces reintegracji społecznej osób długotrwale przesiedlonych oraz rozwijanie możliwości ich samodzielnego funkcjonowania w ramach przyjmujących ich społeczności. Jednocześnie działania pomocy humanitarnej powinny budować podstawę do prowadzenia długoterminowych działań rozwojowych tak, by nie uzależniać osób przesiedlonych od pomocy zewnętrznej.

3) Przedsiębiorczość i sektor prywatny

Dla realizacji celów *Wzmocnienia lokalnego sektora prywatnego oraz rozwoju przedsiębiorczości* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- rozwój przedsiębiorczości z wykorzystaniem innowacyjnych technologii;
- rozwój przedsiębiorczości wśród osób przesiedlonych wewnątrznie;
- lepszy dostęp do wysokiej jakości kształcenia i szkolenia zawodowego.

Obecne uwarunkowania prawne, brak systemowego wsparcia dla przedsiębiorców i trudna sytuacja gospodarcza wyraźnie utrudniają rozwój małej i średniej przedsiębiorczości na Ukrainie. Brakuje instytucji świadczących specjalistyczne usługi z zakresu wdrażania innowacji i nowoczesnych technologii, rozwoju konkurencyjności oraz szkolenia i kształcenia zawodowego.

Rozwój konkurencyjnej, generującej wymierne zyski i nowoczesnej przedsiębiorczości, w szczególności mikro i małych przedsiębiorstw, odgrywa istotną rolę w budowaniu rozwoju i kreowaniu miejsc pracy, w tym również w regionach dotkniętych problemem napływających uchodźców wewnętrznych. Dzięki wsparciu lokalnej przedsiębiorczości Ukraina będzie mieć szansę na zbudowanie klasy średniej.

Kraje Afryki Subsaharyjskiej, Azji Południowo-Wschodniej i Bliskiego Wschodu

ETIOPIA

Polska współpraca rozwojowa w Etiopii wpisuje się w proces wspólnego programowania UE, w którym Polska uczestniczy. W tym kontekście wybór sektorów wsparcia uwzględnia przede wszystkim wspólną analizę sytuacji i potrzeb Etiopii oraz podział pracy wśród unijnych donatorów. Polska współpraca rozwojowa na rzecz Etiopii koncentrować się będzie na wspieraniu: kapitału ludzkiego, ochrony środowiska oraz przedsiębiorczości i sektora prywatnego.

1) Kapitał ludzki

Dla realizacji celów *Poprawa jakości opieki zdrowotnej matek i dzieci oraz poprawy dostępu do wysokiej jakości edukacji na wszystkich poziomach kształcenia* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększenie dostępu do lepszej jakości opieki zdrowotnej matek i dzieci;
- poprawa warunków i jakości nauczania na wszystkich poziomach kształcenia.

Według danych ONZ, Etiopia osiągnęła najszybszą na świecie poprawę wskaźników rozwoju społecznego między 2005 r. a 2010 r. W ciągu ostatnich dwóch dekad liczba dzieci zapisanych do szkół podstawowych wzrosła czterokrotnie, liczba osób z dostępem do czystej wody wzrosła ponad dwukrotnie, a odsetek ludzi żyjących za mniej niż 1 dolara dziennie zmniejszył się z 60% do 36%. Mimo dużej poprawy wyzwaniem pozostaje edukacja i inne usługi społeczne niskiej jakości. Duża liczba osób nadal żyje poniżej granicy ubóstwa. Poziom śmiertelności matek jest jednym z najwyższych w Afryce (676 kobiet na każde 100 tysięcy żywych urodzeń). O ile niemal równa liczba chłopców i dziewcząt uczęszcza do szkół podstawowych, to wskaźnik ten spada na niekorzyść dziewcząt w szkołach średnich

i wyższych. Dostęp do podstawowych usług społecznych, w szczególności dla grup zagrożonych wykluczeniem i mniejszości, pozostaje wciąż problemem.

2) Ochrona środowiska

Dla realizacji celów *Ochrony zasobów naturalnych i promocji zrównoważonego rozwoju oraz łagodzenia negatywnych skutków zmian klimatu, w tym zapobieganie skutkom klęsk żywiołowych* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- poprawa zarządzania gospodarką wodną, w tym zwiększony dostęp do infrastruktury wodno-sanitarnej oraz promocja higieny;
- zwiększenie dostępu do odnawialnych źródeł energii;
- ograniczenie procesów wylesiania, pustynnienia czy degradacji gruntów;
- wzmocnienie zdolności w zakresie zapobiegania i reagowania w sytuacji klęsk żywiołowych i katastrof wynikających z działalności człowieka.

Z uwagi na ukształtowanie terenu i klimat Etiopia jest ważnym centrum bioróżnorodności w Afryce. Jednakże ubóstwo, szybki wzrost demograficzny, złe zarządzanie zasobami oraz brak alternatywnych źródeł energii przyczyniają się do utraty różnorodności biologicznej i degradacji ekosystemów. Zasoby naturalne i systemy ekologiczne Etiopii są wrażliwe na zmiany warunków klimatycznych i nadmierną eksploatację. Skutki zmian klimatu są najsilniej odczuwane w rolnictwie, gdzie zatrudniona jest większość Etiopczyków i które stanowi podstawowe źródło ich utrzymania i bezpieczeństwa żywnościowego. Mimo dużych inwestycji w sieci wodociągów miejskich i wiejskich, kwestia zapewnienia dostępu do wody, urządzeń sanitarnych i higieny dla szybko rosnącej populacji pozostaje wyzwaniem. Jedynie 42% ludności obszarów wiejskich ma zapewniony dostęp do źródeł wody pitnej (2012 r.). Tereny leśne zajmują tylko 12% powierzchni Etiopii.

3) Przedsiębiorczość i sektor prywatny

Dla realizacji celów *Wzmocnienia lokalnego sektora prywatnego oraz rozwoju przedsiębiorczości* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększona przedsiębiorczość, szczególnie wśród młodzieży i kobiet oraz nowe miejsca pracy;
- zwiększony dostęp do wysokiej jakości kształcenia technicznego i szkolenia zawodowego;
- zwiększona konkurencyjność, wydajność i innowacyjność grup producenckich, kooperatyw oraz spółdzielni pracy, zwłaszcza w sektorze rolno-spożywczym.

Etiopski sektor prywatny zdominowany jest przez sektor nieformalny, który charakteryzuje się niską produktywnością. Prywatne przedsiębiorstwa zatrudniają 5,8% siły roboczej

i generują 2,7% PKB. Etiopia zaliczana jest do krajów, gdzie występują duże bariery dla prowadzenia działalności gospodarczej, co odzwierciedla niska pozycja kraju w międzynarodowych rankingach jak np. „Doing Business 2014” (132 lokata). Dla poprawy wydajności i konkurencyjności przedsiębiorstw niezbędna jest wykwalifikowana siła robocza. Tymczasem dostępność szkoleń zawodowych jest ograniczona, a ich jakość często niska. Młodzi Etiopczycy mają niewielkie możliwości podjęcia pracy zarobkowej. Tysiące absolwentów, którzy nie chcą wracać do rodzinnych gospodarstw, emigrują na tereny miejskie i podmiejskie w poszukiwaniu pracy. Każdego roku na rynek pracy wchodzi od 2 do 2,5 mln młodych osób. Przy dużym tempie wzrostu demograficznego stanowi to poważne wyzwanie. Rząd Etiopii wdrożył już wiele programów promowania i rozwoju przedsiębiorczości kobiet, które wciąż są głównie odpowiedzialne za prowadzenie gospodarstwa domowego. W prowadzeniu biznesu kobiety napotykają znacznie większe bariery niż mężczyźni. W obszarach miejskich bezrobocie wśród kobiet jest ponad dwa razy większe niż mężczyzn, a różnica płac przy wykonywaniu tej samej pracy wynosi około 50 procent.

TANZANIA

Polska współpraca rozwojowa na rzecz Tanzanii koncentrować się będzie na wspieraniu kapitału ludzkiego, ochrony środowiska oraz przedsiębiorczości i sektora prywatnego.

1) Kapitał ludzki

Dla realizacji celów *Poprawa jakości opieki zdrowotnej matek i dzieci oraz poprawa dostępu do wysokiej jakości edukacji na wszystkich poziomach kształcenia* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększenie dostępu do lepszej jakości opieki zdrowotnej matek i dzieci;
- poprawa warunków i jakości nauczania na wszystkich poziomach kształcenia.

Tanzania odniosła sukces w zakresie poprawy podstawowej infrastruktury i zwiększenia dostępu do edukacji oraz opieki zdrowotnej na poziomie podstawowym. Tym niemniej postęp ten odbył się głównie kosztem spadku jakości świadczonych usług. W rezultacie uczniowie często opuszczają szkoły bez nabycia niezbędnych umiejętności. Aby poprawić poziom edukacji konieczne są inwestycje mające na celu poprawę wyposażenia naukowo-dydaktycznego ośrodków czy podnoszenie kwalifikacji kadry nauczycielskiej. Problemem jest niski poziom usług medycznych, do czego przyczyniają się m.in. braki kadrowe i merytoryczne wśród personelu medycznego, ograniczony dostęp do podstawowych leków i słaba infrastruktura towarzysząca (np. drogi).

Sytuację w sektorach edukacji i opieki zdrowotnej dodatkowo komplikuje szybki wzrost populacji w tempie 3% rocznie.

2) Ochrona środowiska

Dla realizacji celów *Ochrony zasobów naturalnych i promocji zrównoważonego rozwoju oraz łagodzenia negatywnych skutków zmian klimatu, w tym zapobieganie skutkom klęsk żywiołowych istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:*

- poprawa zarządzania gospodarką wodną, w tym zwiększony dostęp do infrastruktury wodno-sanitarnej oraz promocja higieny;
- zwiększenie dostępu do odnawialnych źródeł energii;
- ograniczenie procesów wylesiania, pustynnienia czy degradacji gruntów;
- wzmocnienie zdolności w zakresie zapobiegania i reagowania w sytuacji klęsk żywiołowych i katastrof wynikających z działalności człowieka.

Tanzania jest krajem bogatym w zasoby przyrodnicze i bioróżnorodność. Stanowią one aktywa kraju, które powinny być zarządzane w sposób zrównoważony i efektywny, co pozostaje nadal wyzwaniem. Rozwój społeczno-gospodarczy wywiera coraz większą presję na zasoby naturalne Tanzanii, szczególnie w obliczu postępującego procesu urbanizacji i ekstensywnym modelu rozwoju rolnictwa. Dostęp do czystej wody oraz dobre praktyki sanitarne są niezbędne do promowania zdrowia i produktywności ludności. O ile dostęp do źródeł wody pitnej na obszarach miejskich uległ poprawie, o tyle na obszarach wiejskich poziom ten jest wciąż niezadawalający (44% w 2012 r.). Wzmocnienie zrównoważonego zarządzania ekosystemów leśnych jest konieczne w obliczu spadku poziomu zalesienia kraju (z 46% w 2005 r. do 36% w 2012 r.). Oprócz ochrony gleby i zasobów wodnych, poprawy na obszarach wiejskich wymaga również dostęp do odnawialnych źródeł energii. W odniesieniu do przeciwdziałania negatywnym skutkom zmian klimatu, działania na rzecz poprawy zdolności i koordynacji reagowania na klęski żywiołowe wymagają dalszego wzmocnienia.

3) Przedsiębiorczość i sektor prywatny

Dla realizacji celów *Wzmocnienia lokalnego sektora prywatnego oraz rozwoju przedsiębiorczości* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększona przedsiębiorczość, szczególnie wśród młodzieży i kobiet oraz nowe miejsca pracy;
- zwiększony dostęp do wysokiej jakości kształcenia technicznego i szkolenia zawodowego;
- zwiększona konkurencyjność, wydajność i innowacyjność grup producenckich, kooperatyw oraz spółdzielni pracy, zwłaszcza w sektorze rolno-spożywczym.

W przeszłości wzrost gospodarczy w Tanzanii napędzały przede wszystkim wydatki publiczne i pomoc międzynarodowa. Obecnie w coraz większym stopniu wzrost generowany jest przez

sektor prywatny, który dysponuje największym potencjałem do tworzenia nowych miejsc pracy. Oprócz poprawy otoczenia biznesu, klimatu inwestycyjnego czy infrastruktury, jedną z istotnych barier wzrostu, jaką napotyka sektor prywatny i szerzej cała tanzańska gospodarka jest niedostatek wykwalifikowanych pracowników. W tym względzie istnieje potrzeba poprawy systemu nauczania technicznego i szkoleń zawodowych we współpracy z sektorem prywatnym. Rozwojowi sektora prywatnego sprzyjać będzie ponadto rosnąca stopniowo klasa średnia. Pomimo dużego znaczenia dla tanzańskiej gospodarki, rolnictwo nie wykorzystuje w pełni swojego potencjału rozwoju. Wsparcia wymaga m.in. modernizacja i komercjalizacja podmiotów sektora prywatnego z obszaru agrobiznesu.

KENIA

Polska współpraca rozwojowa na rzecz Kenii koncentrować się będzie na wspieraniu kapitału ludzkiego, ochrony środowiska oraz przedsiębiorczości i sektora prywatnego.

1) Kapitał ludzki

Dla realizacji celów *Poprawa jakości opieki zdrowotnej matek i dzieci oraz poprawy dostępu do wysokiej jakości edukacji na wszystkich poziomach kształcenia* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększenie dostępu do lepszej jakości opieki zdrowotnej matek i dzieci;
- poprawa warunków i jakości nauczania na wszystkich poziomach kształcenia.

W ciągu ostatniej dekady Kenia poczyniła istotne postępy w zwiększeniu dostępu do edukacji na różnych etapach i liczby kształconych dzieci. Nadal jednak pozostaje wiele wyzwań w sferze edukacji, w tym głównie poprawa jakości edukacji, lepsze powiązanie systemu nauczania z potrzebami rynku pracy, edukacja specjalna czy przedszkolna. Prawie połowa ludności Kenii ma dostęp do podstawowych usług zdrowotnych znajdujących się w odległości do 5 km. Problemem pozostają duże różnice w dostępie do usług medycznych między obszarami wiejskimi i miejskimi oraz w trudno dostępnych miejscach. Opieka zdrowotna w zakresie zwalczania chorób zakaźnych, takich jak HIV-AIDS, gruźlica i malarii uległa w Kenii znacznej poprawie. Do głównych wyzwań wciąż należą m.in.: wysoka śmiertelność matek i niemowląt, wysoki poziom niedożywienia dzieci do piątego roku życia czy niska liczba personelu medycznego w stosunku do liczby mieszkańców.

2) Ochrona środowiska

Dla realizacji celów *Ochrony zasobów naturalnych i promocji zrównoważonego rozwoju oraz łagodzenia negatywnych skutków zmian klimatu, w tym zapobieganie skutkom klęsk żywiołowych* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- poprawa zarządzania gospodarką wodną, w tym zwiększony dostęp do infrastruktury wodno-sanitarnej oraz promocja higieny;
- zwiększenie dostępu do odnawialnych źródeł energii;
- ograniczenie procesów wylesiania, pustynnienia czy degradacji gruntów;
- wzmocnienie zdolności w zakresie zapobiegania i reagowania w sytuacji klęsk żywiołowych i katastrof wynikających z działalności człowieka.

Co czwarty Kenijczyk zamieszkuje obszary suche i półpustynne, gdzie najsilniej odczuwa się skutki zmian klimatu. Nasilenie negatywnych skutków zmian klimatu powoduje postępująca degradacja gruntów wskutek m.in. nadmiernego wypasu bydła, wylesianie (tylko 6% powierzchni Kenii zajmują lasy) i szerokie wykorzystywanie biomasy jako źródła energii. Około 42% PKB Kenii i blisko 70% zatrudnienia pochodzi z sektorów gospodarki opartych na zasobach naturalnych, w tym rolnictwa, wody, energii, leśnictwa i turystyki. Spośród sektorów gospodarki to właśnie rolnictwo jest najbardziej wrażliwe na skutki zmian klimatu. W 2012 r. 18% populacji Kenii miało dostęp do energii elektrycznej w porównaniu do 14% w Tanzanii i 23% w Etiopii. Na obszarach wiejskich, tylko 5% populacji ma dostęp do energii elektrycznej. W miastach występują natomiast częste przerwy w dostawach. Mimo postępu odnotowanego w ostatnich latach, 82% gospodarstw miejskich i jedynie 55% gospodarstw wiejskich ma dostęp do źródeł wody pitnej (2012 r.). Dostęp do wody na potrzeby nawadniania i przemysłu wciąż pozostaje na niskim poziomie. W odniesieniu do przeciwdziałania negatywnym skutkom zmian klimatu, działania na rzecz poprawy zdolności i koordynacji reagowania na klęski żywiołowe wymagają dalszego wzmocnienia.

3) Przedsiębiorczość i sektor prywatny

Dla realizacji celów *Wzmocnienia lokalnego sektora prywatnego oraz rozwoju przedsiębiorczości* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększona przedsiębiorczość, szczególnie wśród młodzieży i kobiet oraz nowe miejsca pracy;
- zwiększony dostęp do wysokiej jakości kształcenia technicznego i szkolenia zawodowego;
- zwiększona konkurencyjność, wydajność i innowacyjność grup producenckich, kooperatyw oraz spółdzielni pracy, zwłaszcza w sektorze rolno-spożywczym.

Sektor prywatny generuje 97% PKB Kenii i daje pracę 80% oficjalnie zatrudnionym. Wzrost przedsiębiorczości i wydajności mikro i małych przedsiębiorstw przełoży się na zwiększenie PKB i stworzy dodatkowe miejsca pracy. Potencjał rozwojowy sektora prywatnego w Kenii ogranicza wiele czynników, do których należą m.in. braki w infrastrukturze, korupcja, niekorzystne otoczenie biznesowe i brak wykwalifikowanych pracowników. Gospodarka Kenii nie jest w stanie wygenerować wystarczającej liczby miejsc pracy, aby wchłonąć młodych Kenijczyków, którzy co roku w liczbie około 800 tys. wchodzi na rynek pracy. Bezrobocie wśród młodzieży wynosi 25%. Słabe powiązania między sektorem prywatnym a szkolnictwem technicznym i zawodowym sprawiają, że wykształcenie młodzieży nie w pełni odpowiada potrzebom rynku pracy. Eksport rolny Kenii stanowią w blisko 90% surowe lub częściowo przetworzone produkty, co przekłada się na niewielkie dochody eksportowe z tytułu niskiej wartości dodanej towarów. Z tego powodu wsparcie powinno koncentrować się na poprawie dostępu do rynków, rozwoju łańcucha wartości i wzmocnieniu podmiotów i systemów producenckich oraz możliwości marketingowych produktów rolnych.

SENEGAL

Polska współpraca rozwojowa na rzecz Senegalu koncentrować się będzie na wspieraniu kapitału ludzkiego, ochrony środowiska oraz przedsiębiorczości i sektora prywatnego.

1) Kapitał ludzki

Dla realizacji celów *Poprawa jakości opieki zdrowotnej matek i dzieci oraz poprawy dostępu do wysokiej jakości edukacji na wszystkich poziomach kształcenia* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększenie dostępu do lepszej jakości opieki zdrowotnej matek i dzieci;
- poprawa warunków i jakości nauczania na wszystkich poziomach kształcenia.

W Senegalu poziom ubóstwa ludności zamieszkującej obszary wiejskie wynosi 57,3%, natomiast w miastach 41,3%. W ostatnich pięciu latach nastąpił postęp w dostępie do edukacji podstawowej, wody pitnej oraz w walce z HIV/AIDS. Działania podjęte w ramach strategii rozwoju (Narodowa Strategia Rozwoju Gospodarczego i Społecznego 2013-2017) przyczyniły się do poprawy infrastruktury i dostępu do edukacji oraz opieki zdrowotnej. Poprawa nie jest jednak wystarczająca, jeśli chodzi o poziom nauczania i świadczenia usług medycznych. Podniesienie poziomu edukacji oraz opieki zdrowotnej wymaga szeregu działań, m.in. zwiększenia liczby nauczycieli, lekarzy i personelu medycznego (głównie na obszarach wiejskich), dalszych inwestycji infrastrukturalnych, podniesienia kwalifikacji pracowników edukacji i opieki zdrowotnej, dostępności leków, podręczników szkolnych. Działania te są niezbędne, biorąc pod uwagę sytuację

demograficzną Senegalu, który notuje przyrost demograficzny w wysokości 2,8% rocznie, a połowa jego populacji jest poniżej 20 roku życia.

2) Ochrona środowiska

Dla realizacji celów *Ochrony zasobów naturalnych i promocji zrównoważonego rozwoju oraz łagodzenia negatywnych skutków zmian klimatu, w tym zapobieganie skutkom klęsk żywiołowych* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- poprawa zarządzania gospodarką wodną, w tym zwiększony dostęp do infrastruktury wodno-sanitarnej oraz promocja higieny;
- zwiększenie dostępu do odnawialnych źródeł energii;
- ograniczenie procesów wylesiania, pustynnienia czy degradacji gruntów;
- wzmocnienie zdolności w zakresie zapobiegania i reagowania w sytuacji klęsk żywiołowych i katastrof wynikających z działalności człowieka.

W Strategii Rozwoju Gospodarczego i Społecznego 2013-2017 Senegalu (SNDES) w ramach jednego z celów głównych pt. Rozwój ludzki i zrównoważony rozwój, wskazany został cel szczegółowy pt. Ochrona środowiska i zarządzanie zasobami naturalnymi. Na ten cel składają się kwestie o charakterze horyzontalnym, oddziaływujące na inne sektory społeczno-gospodarcze, które determinują rozwój kraju. Proces rozwoju gospodarczego jest zintegrowany z zarządzaniem zasobami naturalnymi. W strategii wskazuje się m.in. na potrzebę: uwzględniania kwestii ochrony środowiska w politykach sektorowych państwa, systematycznej ewaluacji skutków zmian klimatycznych na ekosystemy i polityki sektorowe, wzmocnienia zdolności w dziedzinie ochrony środowiska i zarządzania zasobami naturalnymi (również na szczeblu lokalnym) oraz promocji „zielonej gospodarki” i ograniczania negatywnego wpływu związanego z rozwojem produkcji rolnej na środowisko. Ministerstwo Rolnictwa i Ministerstwo Środowiska Senegalu uzgodniły konieczność integracji kwestii związanych ze środowiskiem do polityki rolnej. Celem jest ograniczenie negatywnego wpływu użytkowania urządzeń sanitarnych na środowisko naturalne.

3) Przedsiębiorczość i sektor prywatny

Dla realizacji celów *Wzmocnienia lokalnego sektora prywatnego oraz rozwoju przedsiębiorczości* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększona przedsiębiorczość, szczególnie wśród młodzieży i kobiet oraz nowe miejsca pracy utworzone na obszarach wiejskich;
- zwiększony dostęp do wysokiej jakości kształcenia technicznego i szkolenia zawodowego;
- zwiększona konkurencyjność, wydajność i innowacyjność grup producenckich, kooperatyw oraz spółdzielni pracy, zwłaszcza w sektorze rolno-spożywczym.

Rozwój sektora prywatnego, w tym wspieranie mikro i małych przedsiębiorstw jest istotnym czynnikiem wzrostu i dobrobytu kraju. Inwestycje w sektor prywatny dają dodatkowe korzyści w postaci tworzonych nowych miejsc pracy i ograniczania bezrobocia. Podnoszą również poziom innowacyjności i konkurencyjności gospodarki. W rankingu łatwości prowadzenia biznesu „Doing Business 2014” Senegal zajął odległe 161 miejsce. Mimo zainicjowanych przez rząd Senegalu reform, brak jest znaczących sukcesów w dziedzinie ułatwień dla firm w dostępie do kredytów, nie skróciły się też procedury związane z zakładaniem i rejestracją nowych firm. Oprócz poprawy otoczenia biznesu czy dostępu do usług finansowych, jedną z istotnych barier wzrostu sektora prywatnego jest niedostatek wykwalifikowanych pracowników. Stąd też istnieje potrzeba poprawy systemu nauczania technicznego i szkoleń zawodowych we współpracy z sektorem prywatnym.

MJANMA

Polska współpraca rozwojowa na rzecz Mjanmy koncentrować się będzie na wspieraniu kapitału ludzkiego oraz przedsiębiorczości i sektora prywatnego.

1) Kapitał ludzki

Dla realizacji celów *Poprawa jakości opieki zdrowotnej matek i dzieci oraz poprawy dostępu do wysokiej jakości edukacji na wszystkich poziomach kształcenia oraz wsparcie integracji społecznej osób z grup zagrożonych wykluczeniem* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększenie dostępu do lepszej jakości opieki zdrowotnej matek i dzieci;
- poprawa warunków i jakości nauczania na wszystkich poziomach kształcenia.
- zwiększony dostęp do usług społecznych osób z grup zagrożonych wykluczeniem.

Mjanma ma jeden z najniższych wskaźników rozwoju społecznego w regionie Azji Południowo-Wschodniej. W 2010 r. wskaźnik ubóstwa wynosił 37%. Wśród krajów ASEAN, Mjanma ma najniższą średnią długość życia i drugi najwyższy wskaźnik umieralności niemowląt i dzieci. Blisko 23% dzieci poniżej piątego roku życia ma niedowagę. W 2011 r. poziom inwestycji publicznych w ochronie zdrowia i edukacji w Mjanmie był jednym z najniższych na świecie (mniej niż 1% PKB). Na obszarze kraju występują duże różnice w poziomie ubóstwa i rozwoju między obszarami miejskimi i wiejskimi, zwłaszcza w sferze zatrudnienia, dostępu do opieki zdrowotnej i edukacji. Do głównych przeszkód w dostępie do podstawowych usług socjalnych należą m.in.: trudno dostępny teren, zły stan infrastruktury oraz konflikty o podłożu kulturowo-religijnym. Dodatkowym ograniczeniem dla najuboższych są bariery natury finansowej. Dzieci i matki, które stanowią około 60% populacji w największym stopniu negatywnie odczuwają brak dostępnej, wysokiej jakości

opieki zdrowotnej. Biorąc pod uwagę, że większość biednej ludności Mjanmy mieszka na obszarach wiejskich, poprawa dostępu do podstawowych usług na tych terenach jest kluczowa dla redukcji ubóstwa i poprawy warunków życia.

2) Przedsiębiorczość i sektor prywatny

Dla realizacji celów *Wzmocnienia lokalnego sektora prywatnego oraz rozwoju przedsiębiorczości* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększona przedsiębiorczość, szczególnie wśród młodzieży i kobiet oraz nowe miejsca pracy;
- zwiększony dostęp do wysokiej jakości kształcenia technicznego i szkolenia zawodowego;
- zwiększona konkurencyjność, wydajność i innowacyjność grup producenckich, kooperatyw oraz spółdzielni pracy, zwłaszcza w sektorze rolno-spożywczym.

Szkolnictwo techniczne i zawodowe jest w Mjanmie słabo rozwinięte. Współpraca administracji z sektorem prywatnym w tym zakresie jest niedostateczna. Tematyka szkoleń w małym stopniu nawiązuje do rzeczywistego zapotrzebowania na rynku pracy. Około milion młodych ludzi kończy co roku edukację szkolną, a tylko około 10% z nich ma dostęp do różnego rodzaju szkoleń zawodowych. W rolnictwie zatrudnionych jest obecnie 70% siły roboczej. Szanse na rozwój prywatnej przedsiębiorczości stanowią zapoczątkowane reformy gospodarcze, wzrost zagranicznych inwestycji bezpośrednich oraz planowana integracja z ASEAN. Powyższe czynniki będą tworzyć w przyszłości popyt na wykwalifikowaną siłę roboczą. Z tego względu konieczna jest poprawa i wzmocnienie edukacji zawodowej, a przez to poszerzenie możliwości zatrudnienia.

PALESTYNA

Polska współpraca rozwojowa na rzecz Palestyny koncentrować się będzie na wspieraniu kapitału ludzkiego, rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich oraz przedsiębiorczości i sektora prywatnego.

1) Kapitał ludzki

Dla realizacji celów *Poprawa dostępu do wysokiej jakości edukacji na wszystkich poziomach kształcenia, szczególnie edukacji przedszkolnej oraz wsparcie integracji społecznej osób z grup zagrożonych wykluczeniem* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- poprawa warunków i jakości nauczania na wszystkich poziomach kształcenia.
- zwiększony dostęp do edukacji przedszkolnej;
- zwiększony dostęp do usług społecznych osób z grup zagrożonych wykluczeniem.

W przypadku Palestyny, z uwagi na niewielki obszar kraju i małą ilość surowców naturalnych, edukacja stanowi podstawę budowania kapitału ludzkiego. Mimo poprawy wskaźników ilościowych (np. dostęp do edukacji podstawowej na poziomie 94% w grupie wiekowej 6-15 lat), obszarami wymagającymi szczególnej uwagi pozostają edukacja przedszkolna i edukacja osób ze specjalnymi potrzebami. Według danych, jedynie około 33% dzieci korzysta z edukacji przedszkolnej, głównie z powodu ograniczonej liczby przedszkoli w mniejszych i trudno dostępnych społecznościach. W przypadku uczniów ze specjalnymi potrzebami istnieje potrzeba podniesienia poziomu skolaryzacji na poziomie podstawowym. Wśród dzieci niepełnosprawnych w wieku szkolnym edukację podstawową pobiera jedynie 45%. Z kolei w szkołach wyższych zapisanych jest około 30% studentów. Poza edukacją również opieka medyczna i rehabilitacja osób ze specjalnymi potrzebami wymaga większej uwagi ze strony palestyńskich władz i donatorów międzynarodowych.

2) Rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich

Dla realizacji celów *Poprawy bezpieczeństwa żywnościowego na obszarach wiejskich oraz zwiększenia wydajności i konkurencyjności sektora agrobiznesu* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększone dochody i wzmocnione bezpieczeństwo żywnościowe gospodarstw rolnych;
- zwiększona konkurencyjność, wydajność i innowacyjność grup producenckich, kooperatyw oraz spółdzielni rolniczych;
- zwiększony dostęp do rynków zbytu, uzyskanie wyższej jakości produktów oraz wyższej wartości dodanej w łańcuchu wartości.

Mimo spadku udziału w PKB z poziomu 13% (w 1994 r.) do blisko 5,6%, rolnictwo pozostaje ważnym sektorem gospodarki Palestyny. Pełni kluczową rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego, generowania dochodów ludności i rozwoju sektora prywatnego. Dla około 15% Palestyńczyków stanowi podstawowe źródło utrzymania. Zatrudnienie w rolnictwie znajduje 11,5% siły roboczej. W 2011 r. funkcjonowało w Palestynie około 105 tys. gospodarstw rolnych. W 2012 r. 34% gospodarstw domowych odczuwało brak bezpieczeństwa żywnościowego. Rozwój sektora i wzrost produkcji rolnej ogranicza wiele czynników, w tym izraelska okupacja części terytoriów palestyńskich, która utrudnia dostęp do gruntów ornych i źródeł wody. Trwający konflikt izraelsko-palestyński ogranicza ponadto swobodę przepływu towarów/osób z/do Palestyny. Bariery fizyczne (izraelskie punkty kontroli) i administracyjne (przepisy i procedury) w handlu z Palestyną utrudniają dostęp lokalnych producentów i towarów rolnych do zagranicznych rynków. Do trudnej sytuacji w rolnictwie przyczyniają się ponadto m.in.: niska produktywność, złe wykorzystywanie zasobów naturalnych, niski poziom edukacji rolniczej i rosnące uzależnienie od importu.

3) Przedsiębiorczość i sektor prywatny

Dla realizacji celów *Wzmocnienia lokalnego sektora prywatnego oraz rozwoju przedsiębiorczości* istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększona przedsiębiorczość, szczególnie wśród młodzieży i kobiet oraz utworzone nowe miejsca pracy;
- polepszony dostęp do wysokiej jakości kształcenia technicznego i szkolenia zawodowego młodzieży i kobiet, zwłaszcza we Wschodniej Jerozolimie.

Wzrost gospodarczy, jaki miał miejsce w ostatnich latach w Palestynie nie przyniósł poprawy na rynku pracy i nie był w stanie zatrzymać wzrostu bezrobocia. Słaba gospodarka, która pozostaje wrażliwa na czynniki polityczne, jest niemal w całości uzależniona od izraelskiej gospodarki i międzynarodowej pomocy. Aktywizacja sektora prywatnego jest niezbędna dla poprawy stanu finansów publicznych i wejścia palestyńskiej gospodarki na ścieżkę zrównoważonego rozwoju. Bezrobocie w Palestynie wynosi 27%, a wskaźnik zatrudnienia ludności kształtuje się na poziomie 44,5%. W najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy znajdują się młodzież i kobiety. Poziom bezrobocia wśród absolwentów wyższych uczelni wynosi 31%. Młodzi Palestyńczycy coraz częściej rozważają emigrację z przyczyn ekonomicznych. Procent aktywnych zawodowo kobiet wynosi 18%, podczas gdy u mężczyzn blisko 70%. Wysoki przyrost naturalny (2,9%) i duży odsetek populacji w wieku 15-29 lat (30%) stanowią wyzwanie dla rynku pracy.

V. Pomoc humanitarna

Zgodnie z ustawą o współpracy rozwojowej, pomoc humanitarna to pomoc polegająca w szczególności na zapewnieniu pomocy, opieki i ochrony dla ludności, która została poszkodowana w wyniku konfliktów zbrojnych, klęsk żywiołowych lub innych kryzysów humanitarnych spowodowanych przez czynniki naturalne lub człowieka.

Polska pomoc humanitarna udzielana jest zgodnie z Europejskim Konsensusem w sprawie Pomocy Humanitarnej, określonymi w nim zasadami Dobrego Świadczenia Pomocy Humanitarnej (ang. Good Humanitarian Donorship), a także z innymi międzynarodowymi wytycznymi, określonymi m.in. przez Organizację Narodów Zjednoczonych czy Unię Europejską. Zasady te wynikają z międzynarodowego prawnego dorobku humanitarnego i obejmują m.in. niezależność, bezstronność, neutralność i humanitaryzm. Określają one zasady współpracy z różnymi podmiotami sektora humanitarnego przy zachowaniu właściwych tym instytucjom kompetencji.

Biorąc pod uwagę doświadczenia z udzielania pomocy humanitarnej w latach 2012-2015 oraz ze względu na swój specyficzny charakter pomoc humanitarna będzie realizowana:

- niezależnie od priorytetów geograficznych określonych przez Wieloletni program Współpracy Rozwojowej na lata 2016-2020;
- w ramach wybranych obszarów:
 - zdrowie i żywienie;
 - schronienie;
 - edukacja i opieka społeczna;
 - sektor wody, sanitariatów i higieny (WASH);
 - wczesna odbudowa po wystąpieniu katastrof (ang. early recovery);
 - łączenie pomocy doraźnej, odbudowy i rozwoju (LRRD).

Pomoc humanitarna będzie udzielana w odpowiedzi na apele ogłaszane przez państwo potrzebujące pomocy humanitarnej bądź organizacje międzynarodowe w odniesieniu do kryzysów nagłych, ale także przedłużających się (ang. protracted) i zapomnianych (ang. forgotten). Istotnym elementem realizowanych działań będzie budowanie odporności (ang. resilience) na katastrofy.

Polska pomoc humanitarna będzie obejmowała działania mające charakter dwustronny i wielostronny, polegające na udzielaniu finansowej bądź rzeczowej pomocy humanitarnej (za pośrednictwem np. polskich organizacji pozarządowych, polskich placówek zagranicznych, wyspecjalizowanych służb państwowych, w tym ratowniczych, czy organizacji wielostronnych).

Polska pomoc humanitarna stanowić będzie uzupełnienie oraz kontynuację działań w ramach doraźnej pomocy ratowniczej, udzielanej niezwłocznie po wystąpieniu katastrofy naturalnej lub spowodowanej działalnością człowieka. Działania pomocy humanitarnej będą miały jednocześnie na celu budowanie podstaw do realizacji długofalowych działań rozwojowych na rzecz regionów dotkniętych kryzysem.

Polska pomoc humanitarna uwzględni także partnerstwa z międzynarodowymi organizacjami humanitarnymi, aktywność na forum UE, ONZ. Współpraca będzie podejmowana m.in. z Biurem Narodów Zjednoczonych ds. Koordynacji Działań Humanitarnych (UNOCHA), Wysokim Komisarzem Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców (UNHCR), Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża (ICRC).

W perspektywie lat 2016-2020 ważnym elementem polskiej pomocy humanitarnej będzie usprawnienie i przyjęcie systemowych rozwiązań dla mechanizmu koordynacji działań

humanitarnych w ramach administracji centralnej, z udziałem Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i podległych mu służb, Ministerstwa Obrony Narodowej, Rządowego Centrum Bezpieczeństwa, Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji, Ministerstwa Zdrowia oraz partnerów pozarządowych, przy koordynacyjnej roli Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Formy pomocy humanitarnej:

- dobrowolne wpłaty do międzynarodowych organizacji humanitarnych;
- dobrowolne wpłaty w odpowiedzi na kryzysy humanitarne;
- projekty dwustronne realizowane za pośrednictwem polskich podmiotów;
- działania organów administracji publicznej, w tym działania służb ratowniczych.

VI. Edukacja globalna

Edukacja globalna, zgodnie z definicją przyjętą w Porozumieniu w sprawie wspierania rozwoju edukacji globalnej, to działania edukacyjne skierowane do polskiego społeczeństwa i nawiązujące do problemów i wyzwań rozwojowych na świecie. Jest to część kształcenia obywatelskiego i wychowania dotycząca budowania świadomości o istnieniu globalnych zjawisk i współzależności. Jej głównym celem jest przygotowanie odbiorców do stawiania czoła wyzwaniom dotyczącym całej ludzkości. Przez współzależności należy rozumieć wzajemne powiązania i przenikanie systemów kulturowych, środowiskowych, ekonomicznych, społecznych, politycznych i technologicznych. Do aktualnych wyzwań globalnych zaliczyć można m.in.: zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa na świecie, poprawę jakości życia w krajach rozwijających się, ochronę praw człowieka, zapewnienie zrównoważonego rozwoju, budowanie partnerskich relacji gospodarczych i społecznych między krajami wysoko rozwiniętymi i rozwijającymi się. Szczególnie istotne w edukacji globalnej jest: tłumaczenie przyczyn i konsekwencji opisywanych zjawisk, przedstawianie perspektywy krajów rozwijających się, rozumienie świata, jako złożonego i dynamicznie zmieniającego się systemu, kształtowanie krytycznego myślenia i wpływ na zmianę postaw, przełamywanie istniejących stereotypów i uprzedzeń, ukazywanie wpływu jednostki na globalne procesy i wpływu globalnych procesów na jednostkę. Częścią edukacji globalnej będą działania zmierzające do informowania o istnieniu problemów globalnych na świecie oraz o środkach i sposobach wpływania na ich redukcję, w tym przede wszystkim o Celach Zrównoważonego Rozwoju i procesie ich wdrażania.

Główne cele programu Edukacja globalna to:

- wzmocnienie obecności edukacji globalnej na wszystkich szczeblach edukacji formalnej, w szczególności przez rozwijanie kadr dydaktycznych, narzędzi edukacyjnych oraz promocję edukacji globalnej w środowisku szkolnym i akademickim;
- zwiększenie świadomości szerokiej publiczności na temat współzależności globalnych;
- podnoszenie jakości inicjatyw edukacyjnych w obszarze edukacji globalnej;
- wzmocnienie spójności między edukacją globalną realizowaną w Polsce i na świecie.

Działania z zakresu edukacji globalnej będą kierowane do szeroko rozumianej publiczności, dzieci, młodzieży i dorosłych w ramach systemu edukacji formalnej, nieformalnej i pozaformalnej.

W realizacji celów w obszarze edukacji globalnej w sposób priorytetowy traktowane będą działania z dużym potencjałem multiplikacji oraz te, których rezultaty są trwałe.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Środowiska oraz inne instytucje publiczne prowadzące lub wspierające działania w obszarze edukacji globalnej będą dążyły do koordynacji swoich działań i wykorzystania efektu synergii pomiędzy nimi.

VII. Wolontariat polska pomoc

Program „Wolontariat polska pomoc” wychodzi naprzeciw potrzebie przyczynienia się do eliminacji ubóstwa na świecie, do rozwoju gospodarczego i społecznego krajów partnerskich oraz do wzmocnienia potencjału społeczności, z którymi wolontariusz współdziała. Program ten wspiera ponadto polskie organizacje pozarządowe realizujące projekty rozwojowe z udziałem wolontariuszy oraz pozwala na bezpośrednie zaangażowanie się obywateli Polski w działania na rzecz mieszkańców krajów rozwijających się.

Poza dominującym rozwojowym charakterem projektów prowadzonych w ramach programu „Wolontariat polska pomoc”, istotny jest także ich edukacyjny aspekt. Program wpisuje się w założenia edukacji globalnej. Wolontariusze, bazując na zdobytych doświadczeniach, realizują działania edukacji globalnej. Cele Programu Wolontariat są zgodne z nadrzędnymi celami polskiej współpracy rozwojowej, w tym przede wszystkim obejmują:

- wsparcie realizacji celów polskiej współpracy rozwojowej w wybranych krajach;
- propagowanie idei wolontariatu i bezpośredniego zaangażowania w działania na rzecz globalnego rozwoju w polskim społeczeństwie;

- wsparcie realizacji edukacji globalnej w Polsce oraz upowszechnianie wiedzy na temat polskiej współpracy rozwojowej.

Program Wolontariat polska pomoc oferuje dwie ścieżki współpracy na rzecz beneficjentów w krajach rozwijających się:

- wolontariat długoterminowy - trwający powyżej 3 miesięcy, adresowany do osób posiadających minimum wykształcenie średnie lub średnie zawodowe;
- wolontariat krótkoterminowy - trwający minimum 6 tygodni, adresowany do specjalistów posiadających wykształcenie kierunkowe i co najmniej 5-letnie doświadczenie w dziedzinie, której dotyczy projekt.

VIII. Partnerzy dwustronnej współpracy rozwojowej

Polska dwustronna współpraca rozwojowa finansowana z rezerwy celowej budżetu państwa przeznaczony na współpracę rozwojową i pozostającej w dyspozycji MSZ prowadzona jest przede wszystkim za pośrednictwem:

- organizacji pozarządowych, publicznych i niepublicznych szkół wyższych, instytutów badawczych, Polskiej Akademii Nauk i jej jednostek organizacyjnych;
- organów administracji publicznej;
- Fundacji Solidarności Międzynarodowej;
- podmiotów sektora prywatnego;
- polskich placówek zagranicznych w krajach rozwijających się w ramach systemu małych grantów.

Konstrukcja systemu polskiej współpracy rozwojowej, w tym w szczególności tryb dystrybuowania środków publicznych na inicjatywy pomocowe, sprzyja podnoszeniu efektywności realizowanych projektów, a pośrednio służy wzmocnieniu potencjału partnerów polskiej współpracy rozwojowej. W ramach Wieloletniego programu współpracy rozwojowej na lata 2016-2020 podjęte zostaną działania zmierzające do budowania potencjału organizacji pozarządowych, a także organizowane będą szkolenia i doradztwo dla podmiotów uczestniczących w realizowaniu współpracy rozwojowej.

1. Partnerzy społeczni

Partnerzy społeczni współpracy rozwojowej to organizacje pozarządowe, eksperci, przedstawiciele instytucji akademickich i inne instytucje zaangażowane lub zainteresowane współpracą rozwojową, edukacją globalną, pomocą humanitarną oraz organizacje specjalizujące się w dziedzinach wchodzących w zakres tematyczny współpracy rozwojowej,

zdefiniowanej w ustawie z 16 września 2011 roku. Wykonując zlecone zadania publiczne z zakresu współpracy rozwojowej, stanowią kluczową grupę partnerów pomocy dwustronnej prowadzonej przez Polskę. Organizacje współpracują również ściśle z podmiotami lokalnymi w krajach partnerskich polskiej pomocy. Partnerzy społeczni wpływają również na kształt polskiej polityki rozwojowej i współtworzą jej założenia, między innymi przez udział w pracach Rady Programowej Współpracy Rozwojowej. Współpraca z partnerami społecznymi, w tym z organizacjami pozarządowymi, jest prowadzona zgodnie z zasadami konkurencyjności i przejrzystości.

2. Organy administracji publicznej

Zaangażowanie organów administracji publicznej w realizację działań polskiej współpracy rozwojowej ma na celu wspieranie reform i działań o charakterze systemowym w krajach partnerskich polskiej pomocy. Partnerami polskich organów administracji publicznej w prowadzonych działaniach rozwojowych są najczęściej ich odpowiedniki w krajach partnerskich, co pozwala bardziej skutecznie wpływać na zmiany o zasięgu ogólnokrajowym. Inicjatywy realizowane przez organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego służą przede wszystkim wsparciu dobrego rządzenia w krajach priorytetowych polskiej współpracy rozwojowej.

3. Fundacja Solidarności Międzynarodowej

Fundacja Solidarności Międzynarodowej zajmuje szczególne miejsce w systemie polskiej współpracy rozwojowej. Działając na podstawie art. 10 ust. 3 ustawy o współpracy rozwojowej, minister właściwy ds. zagranicznych może zlecić Fundacji Solidarności Międzynarodowej realizację zadań w krajach, w których panują szczególne warunki polityczne.

Fundacji będą zlecane działania służące m.in. realizacji priorytetów tematycznych, tj. demokracja i prawa człowieka oraz dobre rządzenie. Działania te będą mogły być podjęte w krajach priorytetowych oraz innych krajach biorcach oficjalnej pomocy rozwojowej, w tym z uwzględnieniem rekomendacji laureata Nagrody Solidarności im. Lecha Wałęsy.

Na realizację zadań zleconych przez MSZ, Fundacja będzie otrzymywać dotację celową z części budżetowej, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zagranicznych. Dzięki tym środkom Fundacja realizować będzie zadania we współpracy z organizacjami pozarządowymi, a także będzie prowadzić działania własne. Realizując projekty polskiej współpracy rozwojowej, Fundacja będzie również wykorzystywać środki pochodzące z innych źródeł finansowania.

Za pośrednictwem Fundacji Solidarności Międzynarodowej realizowane będą m.in.:

- projekty polskich organizacji pozarządowych w tym realizowane w obszarach tematycznych wskazanych przez laureata Nagrody Solidarności im. Lecha Wałęsy;
- programy wieloletnie realizowane z udziałem innych donorów;
- organizacja misji obserwacyjnych wyborów;

4. Polityka kredytowa Ministerstwa Finansów

Polskie kredyty w ramach pomocy wiązanej służą wsparciu rozwoju krajów partnerskich. Kredyty te są udzielane w pierwszej kolejności krajom priorytetowym polskiej współpracy rozwojowej. W przypadku zainteresowania polskim wsparciem innych kredytobiorców lub w przypadku ważnych dla polskiej gospodarki projektów, wnioski kredytowe rozważane są w ramach wolnych środków budżetowych.

Umowy dotyczące kredytów udzielane są na podstawie ustawy o umowach międzynarodowych. Decyzja udzielenia kredytu rządowego poprzedzona jest uzgodnieniami międzyresortowymi, m.in. z Ministerstwem Spraw Zagranicznych i Ministerstwem Gospodarki.

Zgodnie z dotychczasową praktyką, kredyty pomocowe są częściowo niewiązane. Wymagany udział towarów i usług polskiego pochodzenia w projektach finansowanych w ich ramach wynosi nie więcej niż 60%.

5. Pomoc techniczna Narodowego Banku Polskiego

Narodowy Bank Polski (NBP), od końca lat 90. XX w., udziela pomocy technicznej i szkoleniowej bankom centralnym państw przechodzących transformację gospodarczą lub ustrojową, niebędących członkami UE. Udzielanie wsparcia polegającego na przekazywaniu specjalistycznej wiedzy i polskich doświadczeń z zakresu bankowości centralnej, w tym tworzenia niezależnego banku centralnego, stanowi istotę działalności pomocowej NBP. Głównymi adresatami działań realizowanych w ramach programu są instytucje państw objętych inicjatywą Partnerstwa Wschodniego.

IX. Współpraca z UE, ONZ, OBWE, bankami rozwoju i OECD

Współpraca wielostronna, w ramach której realizowane są projekty i programy rozwojowe, stanowi przeważającą część (około 75%) Oficjalnej Pomocy Rozwojowej przekazywanej co roku przez Polskę na rzecz krajów rozwijających się. Głównym (około 90% wartości pomocy wielostronnej) kanałem przekazywania pomocy pozostaje Unia Europejska, za pośrednictwem składki do budżetu UE oraz przez wpłaty do Europejskiego Funduszu Rozwoju (EFR). Współpraca wielostronna realizowana jest ponadto za pośrednictwem

organizacji międzynarodowych, tj. przede wszystkim instytucji Systemu Narodów Zjednoczonych, Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), Grupy Banku Światowego czy innych wielostronnych rozwojowych instytucji finansowych.

Współpraca wielostronna prowadzona jest przez szereg organów administracji rządowej i innych instytucji administracji centralnej, w tym m.in. Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Finansów, Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Gospodarki, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Narodowy Bank Polski.

Dzięki obecności na forach międzynarodowych, Polska współtworzy reguły funkcjonowania i kierunki podejmowanych działań w ramach międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju. Zyskuje także możliwość realizacji istotnych - z punktu widzenia polskiej polityki zagranicznej - celów rozwojowych za pośrednictwem wyspecjalizowanych instytucji współpracy wielostronnej.

1. Cele współpracy wielostronnej

Za pośrednictwem współpracy wielostronnej, w latach 2016-2020 Polska będzie współkształtować debatę międzynarodową, biorąc udział w pracach m.in. na forum UE, ONZ i wielostronnych finansowych instytucji rozwojowych. Współpraca wielostronna będzie wykorzystywana do realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju, w tym przede wszystkim w priorytetach tematycznych polskiej współpracy rozwojowej. Obecność na forum międzynarodowym wykorzystywana będzie również do promocji i realizacji politycznych i gospodarczych priorytetów Polski.

Zaangażowanie Polski w formy wielostronnej współpracy na rzecz rozwoju przyczyni się do:

- realizacji celów rozwojowych, szczególnie istotnych z punktu widzenia priorytetów polskiej polityki zagranicznej, w tym w szczególności zachowanie, jako istotnego elementu agendy rozwojowej, kwestii dobrego rządzenia i praw człowieka, nie tylko w charakterze celów rozwojowych, ale i narzędzi służących trwałości przeprowadzanych zmian;
- wsparcia realizacji przez wspólnotę międzynarodową Celów Zrównoważonego Rozwoju (SDGs), służących przede wszystkim podniesieniu poziomu życia w krajach rozwijających się, redukcji ubóstwa, eliminacji problemów krajów rozwijających się i ich społeczeństw, promowaniu oraz wspieraniu demokracji i społeczeństwa obywatelskiego, zasad dobrego rządzenia i przestrzegania praw człowieka;
- wzmocnienie pozycji Polski, jako odpowiedzialnego i wiarygodnego partnera.

Cele te Polska będzie realizować przez:

- aktywne zaangażowanie w prace Unii Europejskiej, w tym dbanie o zachowanie spójności polityk wspólnotowych z agendą rozwojową;
- współkształtowanie debaty międzynarodowej w ramach ONZ;
- udział w pracach prowadzonych przez Grupę Banku Światowego i Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju;
- aktywność na forum Komitetu Pomocy Rozwojowej OECD, w tym w pracach nad zmianą definicji oficjalnej pomocy rozwojowej;
- dążenie do zwiększenia liczby Polaków zatrudnionych w międzynarodowych instytucjach rozwojowych;
- starania o zwiększenie udziału polskiego sektora prywatnego we współpracy rozwojowej oraz zwiększenie udziału polskich podmiotów publicznych, prywatnych i pozarządowych we wdrażaniu projektów instytucji wielostronnych.

2. Unia Europejska

Działania polskiej współpracy rozwojowej będą komplementarne z pomocą rozwojową udzielaną za pośrednictwem Unii Europejskiej. Unijna współpraca rozwojowa jest brana pod uwagę podczas realizacji programu polskiej pomocy, zarówno na etapie programowania jak i implementacji projektów i innych inicjatyw. Polska bierze również udział we wspólnym programowaniu UE.

Polska będzie wspierać realizację Europejskiej Polityki Sąsiedztwa (ang. European Neighbourhood Policy, ENP). Priorytet działań na forum UE stanowić będzie wsparcie realizacji zobowiązań wynikających z umów stowarzyszeniowych podpisanych przez kraje, które dążą do zacieśniania stosunków z UE. Zwracana będzie szczególna uwaga na wzmacnianie relacji dwustronnych z krajami partnerskimi objętymi instrumentem finansowym polityki sąsiedztwa (European Neighbourhood Instrument - ENI), w tym promocję demokracji, praw człowieka, dobrego rządzenia i zrównoważonego rozwoju. Wspierane będą reformy i zbliżanie do standardów Unii Europejskiej państw objętych Instrumentem Pomocy Przedakcesyjnej (ang. Instrument for Pre-Accession Assistance, IPA). Polska będzie dbać o spójność i komplementarność ENP z polityką rozwojową, jak i działań realizowanych w ich zakresie.

Polska będzie również włączać się w projekty pomocowe realizowane w ramach programów współpracy bliźniaczej (ang. twinning) i TAIEX, dzieląc się swoimi doświadczeniami z zakresu transformacji systemowej i wspierania procesów demokratyzacyjnych.

Istotnym zadaniem dla unijnej dyplomacji w latach 2016-2020 będzie wypracowanie porozumienia dotyczącego kształtu przyszłych relacji Unii Europejskiej i jej państw członkowskich z krajami Afryki, Karaibów i Pacyfiku, w związku z zakończeniem

obowiązywania w 2020 r. Umowy o partnerstwie AKP-UE¹⁰ (tzw. Umowy z Kotonu). Polska weźmie aktywny udział w tej debacie zgodnie z wypracowanymi wspólnie priorytetami współpracy politycznej, gospodarczej i rozwojowej z państwami objętymi Umową z Kotonu.

Zgodnie z Umową o partnerstwie AKP-UE oraz w sprawie udzielania pomocy finansowej dla krajów i terytoriów zamorskich (tzw. KTZ), wnoszony będzie wkład do Europejskiego Funduszu Rozwoju (EFR) w ramach jego 11. edycji obejmującej lata 2014-2020. Środki EFR, zgodnie z zapisami Umowy Wewnętrznej¹¹, przeznaczone będą na finansowanie trwałego rozwoju, likwidacji ubóstwa oraz stopniowej integracji krajów AKP z gospodarką światową, implementację programów wspierających współpracę i integrację regionalną oraz międzyregionalną państw AKP, jak również programów terytorialnych i regionalnych KTZ. W ramach 11. edycji EFR, Polska wpłaci do 2020 roku ponad 612 milionów euro (wg klucza partycypacji 2% zasobów 11. EFR).

W latach 2016-2020 Polska będzie angażować się ponadto w realizację programów geograficznych i tematycznych Instrumentu Współpracy na rzecz Rozwoju (ang. Development Cooperation Instrument, DCI).

We współpracy z Delegaturami Unii Europejskiej oraz na forum Komitetów Instrumentu Finansowania Polityki Sąsiedztwa, Europejskiego Funduszu Rozwoju i Współpracy na rzecz Rozwoju, Polska będzie brała aktywny udział w tworzeniu dokumentów dot. programowego wsparcia krajów lub regionów partnerskich i programów tematycznych.

3. System Narodów Zjednoczonych

Polska, jako członek Organizacji Narodów Zjednoczonych, realizuje cele i zasady zapisane w Karcie Narodów Zjednoczonych. Przedstawiciele RP aktywnie uczestniczą w pracach ONZ, kładąc szczególny nacisk na działania w zakresie eliminacji ubóstwa na świecie, promocji praw człowieka, zasad dobrego rządzenia i demokracji, wspierania trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego krajów rozwijających się i ich społeczeństw, wspierania działań na rzecz poprawy zdrowia, podejmowania działań w sferze ochrony środowiska naturalnego oraz ograniczania ryzyka i skutków katastrof.

Aktywny udział Polski na forum ONZ w debacie nt. globalnej agendy współpracy rozwojowej po roku 2015 ukierunkowany jest na promocję wspierania dobrego rządzenia oraz praw człowieka. Znaczenie tego elementu zostało potwierdzone przez włączenie go,

¹⁰ Umowa o partnerstwie między członkami grupy państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku z jednej strony a Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi z drugiej strony, podpisaną w Kotonu dnia 23 czerwca 2000 r.

¹¹ Umowa wewnętrzna między przedstawicielami rządów państw członkowskich Unii Europejskiej, zebranymi w Radzie, w sprawie finansowania pomocy unijnej na podstawie wieloletnich ram finansowych na lata 2014–2020 zgodnie z umową o partnerstwie AKP–UE oraz w sprawie przydzielania pomocy finansowej dla krajów i terytoriów zamorskich, do których stosuje się część czwartą Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (data wejścia w życie 1 marca 2015 r.)

jako odrębnego punktu (cel nr 16), do Celów Zrównoważonego Rozwoju. Polska będzie wspierała wdrażanie tego aspektu współpracy rozwojowej przez ukierunkowanie wpłat do organizacji i funduszy systemu NZ realizujących odpowiednie programy. Dodatkowo przedstawiciele Polski będą promować realizację celu 16 przez zaangażowanie w pracach merytorycznych organów decyzyjnych instytucji systemu NZ. Propagowane będzie ponadto podejmowanie działań na rzecz ograniczania ryzyka katastrof, zgodnie z Ramami z Sendai na lata 2015-2030¹².

Polska będzie kontynuować współpracę z kluczowymi agendami oraz kierować dodatkowe wpłaty dobrowolne na rzecz tych, których działalność odpowiada celom polskiej polityki zagranicznej i rozwojowej. Polska będzie współpracować m.in. z Organizacją Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO), Funduszem Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci (UNICEF), Międzynarodową Organizacją Pracy (ILO), Światową Organizacją Zdrowia (WHO), Organizacją Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego (UNIDO), Organizacją Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO), Programem Środowiskowym Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNEP), Wysokim Komisarzem Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców (UNHCR) i Światowym Programem Żywnościowym (WFP).

Podstawowe przesłanki podejmowania decyzji o dobrowolnych wpłatach wielostronnych to efektywność i komplementarność wobec współpracy dwustronnej:

- wpłaty będą miały charakter uzupełniający względem dwustronnych przedsięwzięć;
- wpłaty będą miały charakter subsydiarny - będą służyć celom, które nie będą mogły być realizowane w ramach dwustronnej współpracy rozwojowej;
- wpłaty przekazywane przez Polskę będą przede wszystkim kierowane do tych funduszy i programów wielostronnych, które są spójne z celami polityki zagranicznej RP oraz priorytetami geograficznymi i tematycznymi programu polskiej współpracy rozwojowej;
- zredukowana zostanie liczba wspieranych funduszy/programów, co pozwoli na zwiększenie jednostkowych kwot wsparcia tych funduszy i programów, które realizują zadania szczególnie ważne z punktu widzenia priorytetów polskiej pomocy rozwojowej i celów polityki zagranicznej RP.

4. Banki rozwoju

Jednym z istotnych wymiarów polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem instytucji wielostronnych w latach 2016-2020 będzie kontynuowanie zaangażowania w działalność banków rozwoju. W latach 2016-2020 Polska skoncentruje swoją działalność w ww. instytucjach na współpracy z Grupą Banku Światowego (GBŚ), Europejskim Bankiem Odbudowy i Rozwoju (EBOR) oraz Europejskim Bankiem Inwestycyjnym (EBI). W dalszym ciągu korzystając ze wsparcia finansowego i technicznego tych instytucji, Polska, w miarę swoich możliwości finansowych, będzie jednocześnie starała

¹² Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030

się zwiększać swoje zaangażowanie w finansowanie projektów, inicjatyw i programów rozwojowych realizowanych przez GBŚ i EBOR na rzecz innych państw. Będzie także aktywnie uczestniczyć w pracach Komitetu Instrumentu Inwestycyjnego EBI opiniującego projekty realizowane przez Bank w krajach AKP (Afryki, Karaibów i Pacyfiku). Zaangażowanie to w szczególności będzie koncentrować się na krajach priorytetowych polskiej współpracy rozwojowej. Zwiększanie udziału w realizacji wielostronnej pomocy rozwojowej za pośrednictwem GBŚ i EBOR stworzy możliwość podniesienia poziomu rozwoju ww. krajów, jak również będzie ważnym narzędziem realizacji przez Polskę swoich celów politycznych i gospodarczych. Pomoc wielostronna udzielana za pośrednictwem ww. instytucji będzie także wzmocniała nasze bilateralne działania pomocowe.

Za efektywną formę alokacji środków rozwojowych należy uznać wielostronne fundusze powiernicze administrowane przez te banki. Zaangażowanie Polski w Fundusz Powierniczy Wsparcia Technicznego Partnerstwa Wschodniego (w EBI) oraz zarządzane przez EBOR (Fundusz Podnoszenia Efektywności Energetycznej w Europie Wschodniej, Fundusz Sarkofagu w Czarnobylu oraz Fundusz Stabilizacji i Zrównoważonego Rozwoju Ukrainy), jako instrumentów skutecznie wspierających priorytety geograficzne i tematyczne programu współpracy rozwojowej będzie kontynuowane i - w przypadku pojawienia się nowych wartościowych inicjatyw - uzupełniane nowymi wpłatami.

Uczestnicząc w pracach GBŚ, EBOR oraz EBI Polska będzie dążyć do zapewnienia jak największej spójności kierunków działania tych instytucji z celami, zasadami i priorytetami polskiej współpracy rozwojowej. Polska współpracuje z innymi udziałowcami ww. instytucji w zakresie zwiększania skali ich działań pomocowych oraz realizacji projektów i programów z poszanowaniem praw człowieka, zasad odpowiedzialności społecznej i środowiskowej oraz zasad współpracy rozwojowej. Polska będzie starała się osiągnąć ten cel m.in. przez dalsze zwiększanie aktywności i zacieśnianie współpracy w grupach wyborczych (konstytuantach) w GBŚ, EBOR, EBI oraz usprawnienie systemu wymiany informacji i opracowywania stanowisk prezentowanych na forum ww. instytucji. Podejmowane będą ponadto działania w dwóch ważnych obszarach: (i) umożliwienie krajowym podmiotom gospodarczym jak najszerszego udziału (jako dostawców/kontrahentów) w realizowanych przez GBŚ, EBOR i EBI projektach pomocowych oraz (ii) dążenie do systematycznego zwiększania liczby polskich pracowników zatrudnionych w tych instytucjach. Zaangażowanie finansowe we współpracę wielostronną stanowić będzie ponadto wizerunkowe wzmocnienie Polski, jako dawcy pomocy rozwojowej.

5. Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju

Polska będzie współpracować z Organizacją Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) głównie przez aktywną współpracę z Komitetem Pomocy Rozwojowej (DAC OECD). Komitet jest organem OECD, którego zadaniem jest wypracowywanie standardów udzielania pomocy krajom rozwijającym się oraz zwiększanie skuteczności tej pomocy. Komitet służy jako forum dialogu nt. współpracy rozwojowej, umożliwiając wykorzystywanie doświadczeń

partnerów i wspomagając formułowanie programów współpracy rozwojowej. Polska, jako członek DAC OECD, od 2013 r. uczestniczy w pracach Komitetu. W latach 2016-2020 Polska będzie aktywnie brać udział w pracach nad reformą definicji oficjalnej pomocy rozwojowej i modernizacją systemu statystycznego, przez który DAC zbiera dane o wielkości pomocy przekazywanej przez państwa wysoko rozwinięte na rzecz rozwoju. Będzie się również przyczyniać do stworzenia nowego instrumentu mierzącego przepływy finansowe o charakterze rozwojowym (któremu nadano roboczą nazwę *Total Official Support for Sustainable Development* - TOSD). Polska będzie się także angażować w prace organów pomocniczych DAC OECD.

Komitet Pomocy Rozwojowej przeprowadza ocenę (w formule ocen wzajemnych, ang. Peer review) krajowych programów pomocowych poszczególnych państw członkowskich. Polska będzie poddana takiej ocenie w 2016 r. Wyniki przeprowadzonego przez DAC OECD przeglądu posłużą do przygotowania rekomendacji zmian w polskim systemie współpracy rozwojowej i dalszej profesjonalizacji programu polskiej pomocy.

X. Współpraca z sektorem prywatnym

W świecie globalnych współzależności i powiązań handlowo-finansowych, sektor prywatny odgrywa coraz większą rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym państw rozwijających się. Dlatego też sektor prywatny jest ważnym partnerem w działaniach na rzecz zrównoważonego rozwoju i redukcji biedy na świecie. Biznes prywatny, działający w sprzyjającym otoczeniu, stanowi istotną siłę napędową rozwoju gospodarczego i wzrostu inwestycji. Tworzone przez prywatnych przedsiębiorców miejsca pracy, nowe inwestycje, innowacje, postęp technologiczny i dochody bezpośrednio przyczyniają się do redukcji ubóstwa w krajach rozwijających się. Bez pełnej mobilizacji i efektywnego wykorzystania krajowych zasobów (ludzkich, kapitału, naturalnych), uzyskanie zrównoważonego rozwoju w dłuższym okresie będzie niemożliwe.

Dostrzegając potencjalne możliwości zaangażowania prywatnych przedsiębiorców w działania na rzecz rozwoju, polska współpraca rozwojowa będzie wspierać sektor prywatny w krajach rozwijających się. Wsparcie koncentrować się będzie na aktywizacji zawodowej pracowników, promowaniu przedsiębiorczości oraz poprawy produktywności i konkurencyjności podmiotów w sektorach o największym potencjale wzrostu. Udział polskich przedsiębiorstw w międzynarodowej współpracy rozwojowej, m.in. zaangażowanie w realizację społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR), może stanowić wkład w polskie działania na rzecz rozwoju. Równie istotne będzie mobilizowanie polskiego sektora prywatnego do angażowania się we współpracę z sektorem prywatnym w krajach rozwijających się przez inwestycje, transfer wiedzy i technologii, rozwój handlu oraz nawiązanie współpracy na zasadzie B2B (ang. Business-to-Business).

Zaangażowanie sektora prywatnego we współpracę rozwojową będzie się odbywało z przestrzeganiem najlepszych istniejących standardów OECD i ONZ oraz zgodnie z przepisami polskiego prawa.

XI. Ewaluacja i monitoring

Wprowadzaniu najlepszych rozwiązań w obszarze polityki rozwojowej powinna towarzyszyć pogłębiona refleksja nad prowadzonymi i projektowanymi działaniami. Instrumentem takiej analizy, a jednocześnie katalizatorem pozytywnych zmian w procesie zarządzania współpracą rozwojową jest ewaluacja.

Realizując działania ewaluacyjne, Ministerstwo Spraw Zagranicznych kieruje się zasadami oraz standardami ewaluacji wypracowanymi przede wszystkim przez OECD i UE¹³. Ewaluacja będzie również uwzględniała zasady z Pusan¹⁴ (własność, koncentracja na rezultatach, przejrzystość, odpowiedzialność, inkluzyjne partnerstwa).

Główne cele ewaluacji polskiej współpracy rozwojowej to:

- ocena skuteczności realizacji celów określonych w Programie;
- wzmocnienie polityki rozwojowej;
- wsparcie procesu podejmowania decyzji w kontekście programowania, w tym dotyczących kontynuacji finansowania programów/projektów;
- dostarczenie informacji o rezultatach działań rozwojowych decydentom, organizacjom partnerskim oraz szerokiemu gronu odbiorców.

Ewaluacja będzie prowadzona w dwóch trybach:

- po zakończeniu programów/projektów (ex-post)

Ewaluacja ex-post będzie koncentrowała się na zakończonych rocznych lub modułowych zadaniach, głównie programach, projektach lub grupach projektów. Uwzględniając zaangażowane fundusze, skupi się przede wszystkim na priorytetach polskiej współpracy rozwojowej.

- śródkresowa (mid-term)

Ewaluacja mid-term będzie dotyczyć Wieloletniego programu współpracy rozwojowej na lata 2016-2020 po ok. 3 latach realizacji. Wnioski zostaną wykorzystane do wprowadzenia niezbędnych modyfikacji do obowiązującego dokumentu oraz do konceptualizacji następnego.

¹³ Ewaluacja polskiej współpracy rozwojowej prowadzona jest zgodnie z *DAC Quality Standards for Development Evaluation (2010)* i *DAC Principles for Evaluation of Development Assistance (1991)* oraz zgodnie z wytycznymi Unii Europejskiej, w tym Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych i Komisji Europejskiej.

¹⁴ IV Forum Wysokiego Szczebla na rzecz Skuteczności Współpracy Rozwojowej w Pusan, listopad 2011 r.

Na podstawie Programu przygotowywane będą roczne plany ewaluacji przedstawiające sposób organizacji procesu oceny oraz główne przewidywane działania. Analizy mogą być prowadzone zarówno zagranicą, jak i na terenie kraju. Będą uwzględniały następujące kryteria: trafność (ang. relevance), efektywność (ang. efficiency), skuteczność (ang. effectiveness), oddziaływanie/wpływ (ang. impact), trwałość efektów (ang. sustainability). Realizacja badań ewaluacyjnych zostanie powierzona niezależnym podmiotom zewnętrznym.

Monitoring będzie prowadzony w celu określenia prawidłowości realizacji projektów i inicjatyw, przede wszystkim pod kątem spełnienia zakładanych celów i osiągnięcia rezultatów. Monitoring będzie się także odnosił do określenia zgodności realizacji projektów i inicjatyw z założeniami i celami wynikającymi z rocznych planów i Wieloletniego programu.

XII. Działania informacyjne i promocyjne

Działania informacyjne i promocyjne dotyczące realizacji polskiej współpracy rozwojowej obejmą inicjatywy skierowane do szerokiej publiczności oraz wybranych grup odbiorców. Wśród działań informacyjnych planuje się działalność wydawniczą, rozbudowę strony internetowej, wykorzystanie kanałów i serwisów społecznościowych oraz współpracę z mediami, w tym przygotowanie audycji radiowych i reportaży telewizyjnych. Przewidywana jest ponadto organizacja konkursów fotograficznych o tematyce rozwojowej, wystawy zdjęć dokumentujących realizację projektów finansowanych z polskiej pomocy oraz organizacja stoisk informacyjnych podczas imprez masowych.

Do głównych celów działań promocyjnych i informacyjnych będzie zwiększanie świadomości społecznej na temat programu polskiej współpracy rozwojowej, jego celów i priorytetów, a także utrzymanie wysokiego poparcia społecznego dla prowadzonej przez Polskę współpracy rozwojowej.

XIII. Zasady współpracy rozwojowej

1. Skuteczność współpracy rozwojowej

Realizując współpracę rozwojową Polska dąży do zapewnienia jej skuteczności i efektywności.

Na forum międzynarodowym, Polska uczestniczy w pracach Globalnego Partnerstwa na rzecz Skuteczności Współpracy Rozwojowej. Forum stanowi główną platformę międzynarodowego dialogu na temat skuteczności współpracy rozwojowej oraz realizacji postanowień IV Forum na rzecz Skuteczności Pomocy (Pusan w 2011 r.). Prace te wpisują się również w działania prowadzone przez państwa członkowskie oraz instytucje UE.

Na poziomie krajowym kontynuowane będą działania służące wypełnianiu przez Polskę postanowień z IV Forum na rzecz Skuteczności Pomocy, w tym w szczególności w zakresie zwiększenia przejrzystości polskiej współpracy rozwojowej, redukcji fragmentacji pomocy oraz uwzględnienia własności priorytetów krajów partnerskich.

- Przejrzystość współpracy rozwojowej

Zgodnie z postanowieniami Globalnego Partnerstwa na stronie poświęconej polskiej pomocy rozwijane będzie dedykowane narzędzie umożliwiające przeglądanie informacji o projektach polskiej współpracy rozwojowej.

W trakcie obowiązywania programu rozbudowana zostanie także baza danych statystycznych nt. oficjalnej pomocy rozwojowej świadczonej przez Polskę. Narzędzie to zostało przygotowane na zlecenie Komisji Europejskiej (DG DEVCO) i we współpracy z zainteresowanymi państwami członkowskimi UE a jego celem jest usprawnienie procesu zbierania danych o polskiej oficjalnej pomocy rozwojowej na potrzeby Komitetu Pomocy Rozwojowej OECD. W przyszłości, po dostosowaniu do specyfiki polskiej, baza danych zostanie upubliczniona i pozwoli na zwiększenie dostępności informacji o całości polskiej współpracy rozwojowej.

- Wspólne programowanie pomocy rozwojowej przez UE

UE i jej Państwa Członkowskie podjęły działania na rzecz zwiększenia skuteczności udzielanej pomocy stopniowe wdrażanie wspólnego programowania współpracy rozwojowej UE. Polska jest częścią tego procesu, uczestnicząc w unijnym wspólnym programowaniu w Etiopii. Polska jest zainteresowana uczestnictwem w procesie wspólnego programowania również w innych krajach priorytetowych polskiej pomocy, w zależności od postępu wdrażania procesu w tych krajach.

Przy programowaniu polskiej współpracy rozwojowej na lata 2016 – 2020 uwzględnione zostały kwestie związane z uczestnictwem Polski w procesie wspólnego programowania UE w Etiopii. Przede wszystkim uwzględniono wspólną analizę sytuacji i potrzeb kraju biorcy pomocy, podział pracy wśród donatorów uczestniczących we wspólnym programowaniu oraz synchronizację cykli programowania.

- Uwzględnienie priorytetów krajów partnerskich

Podczas opracowywania Wieloletniego programu polskiej współpracy rozwojowej na lata 2016 – 2020 zostały wzięte pod uwagę strategie narodowe krajów partnerskich i ich priorytety rozwojowe. Zgodnie z zasadą inkluzyjności, w realizacji projektów ze środków polskiej współpracy rozwojowej będą mogły uczestniczyć podmioty z krajów partnerskich, jako pełnoprawni partnerzy polskich wnioskodawców.

2. Spójność polityki na rzecz rozwoju

Spójność polityki na rzecz rozwoju ujęta została w dokumentach OECD (m.in. w Strategii Rozwoju z 2012 r.), a także posiada podstawy traktatowe (art. 208 Traktatu z Lizbony). Celem Spójności polityki na rzecz rozwoju (*ang. Policy Coherence for Development, PCD*) jest opracowanie i realizacja polityk przez państwa w taki sposób, aby uniknąć działań, które negatywnie wpływają na rozwój globalny oraz możliwości rozwoju innych państw. Jednocześnie państwa powinny dążyć do pogodzenia celów polityk krajowych z celami zrównoważonego rozwoju.

Za elementy kluczowe przy realizacji Spójności polityki na rzecz rozwoju uznaje się:

- zapewnienie zgodności z globalnymi SDGs;
- wspieranie realizacji SDGs w trakcie międzynarodowych negocjacji na forach międzynarodowych;
- wprowadzenie kryteriów/elementów zrównoważonego rozwoju do publicznych polityk;
- wprowadzenie zmian w politykach krajowych, które przyczynią się do globalnego rozwoju.

Właściwe organy administracji rządowej są odpowiedzialne za koordynację spójności polityki na rzecz rozwoju w ramach swoich kompetencji oraz za zapewnienie, iż realizowane polityki sektorowe są zgodne z SDGs i przyczyniają się do wsparcia globalnego rozwoju.

Ocena wpływu polityk krajowych na możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego państw priorytetowych polskiej współpracy rozwojowej jest przeprowadzana w systemie oceny wpływu i konsultacji publicznych w ramach rządowego procesu legislacyjnego.

Dodatkowo, w zakresie spójności polityk na rzecz rozwoju, określony został obszar priorytetowy dla działań w ramach PCD na forum krajowym i międzynarodowym. Polska dążyć będzie do wsparcia działań na rzecz systemu walki z nielegalnymi przepływami finansowymi w takich dziedzinach tematycznych jak: walka z unikaniem opodatkowania oraz walka z praniem pieniędzy. Dla obszaru priorytetowego w ramach PCD opracowywane będą – przez Ministerstwo Finansów, wiodące w ww. obszarze - roczne plany działań, przygotowywane w konsultacji z ministerstwami oraz organami administracji centralnej, których kompetencje mają związek z obszarem priorytetowym oraz we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych.

Zgodnie z obowiązującymi zasadami Polska będzie przekazywać do OECD oraz KE raport z działań ministerstw podejmowanych w celu zapewnienia Spójności polityk na rzecz rozwoju w zakresie ich kompetencji oraz dodatkowo raport z realizacji rocznych planów działań określonych dla obszaru priorytetowego.

Raport zawierający wyżej wymienione informacje będzie również prezentowany, na forum Rady Programowej Współpracy Rozwojowej. Koordynatorami kwestii Spójności Polityk na rzecz Rozwoju w resortach są punkty kontaktowe ds. PCD ustanowione w ministerstwach.

Zagadnienia związane ze Spójnością Polityk na rzecz Rozwoju, w tym możliwe nowe tematy priorytetowe w tym zakresie, będą przedmiotem dyskusji w Radzie Programowej Współpracy Rozwojowej.

3. Pozostałe zasady

Polska współpraca rozwojowa kieruje się ponadto następującymi zasadami:

- niedyskryminacji – poszanowania i przestrzegania praw człowieka, uwzględnienia równości szans w tym m.in. ze względu na płeć, pochodzenie etniczne, wiek, wyznanie, niepełnosprawność;
- partycypacji – zagwarantowanie aktywnej i wolnej partycypacji interesariuszy współpracy rozwojowej w procesie powstawania i funkcjonowania współpracy rozwojowej, zapewnienie równego dostępu do korzyści płynących z działań współpracy rozwojowej wszystkim członkom społeczności będącej odbiorcą tych działań;
- upodmiotowienia – polska współpraca rozwojowa nie opiera się na dobroczynności, ale gwarantuje partnerom w krajach rozwijających się możliwość decydowania o kierunku zmian, który chcą podjąć;
- dbałości o środowisko naturalne, zrównoważone gospodarowanie zasobami naturalnymi oraz przeciwdziałanie zmianom klimatu.

XIV. Formy współpracy rozwojowej

W ramach współpracy dwustronnej finansowane są działania skierowane bezpośrednio do państw partnerskich. W ramach współpracy wielostronnej pomoc świadczona jest za pośrednictwem wyspecjalizowanych organizacji i instytucji międzynarodowych. Istnieje ponadto możliwość nawiązania współpracy trójstronnej z donatorami współpracy rozwojowej w celu realizacji wspólnej oferty wsparcia na rzecz konkretnego kraju priorytetowego.

Współpraca rozwojowa w wymiarze dwustronnym może być prowadzona m.in. w ramach następujących form:

- finansowanie zadań powierzonych podmiotom uczestniczącym w realizowaniu współpracy rozwojowej;
- udzielanie kredytów i pożyczek;
- redukcja oraz konwersja zadłużenia państwa rozwijającego się;
- współfinansowanie lub udzielanie wsparcia technicznego przy wdrażaniu działań finansowych w szczególności z budżetów innych państw, Unii Europejskiej lub innych organizacji międzynarodowych;
- wpłaty do międzynarodowych organizacji, instytucji, programów i funduszy;
- stypendia,
- zadania realizowane za pośrednictwem Fundacji Solidarności Międzynarodowej,

- system małych grantów udzielanych przez polskie placówki zagraniczne,
- trójstronna współpraca rozwojowa.

Współpraca rozwojowa w wymiarze wielostronnym prowadzona jest m.in. w ramach następujących instrumentów:

- składek do budżetu ogólnego Unii Europejskiej;
- składek na rzecz Europejskiego Funduszu Rozwoju (European Development Fund);
- dobrowolnych wpłat i składek na rzecz wyspecjalizowanych organizacji, programów i funduszy w ramach międzynarodowej współpracy rozwojowej.